Czytelnia

WBP

BIBLIOTEKARZ OLSZTYŃSKI

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny
w OLSZTYNIE

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. EMILII SUKERTOWEJ-BIEDRAWINY
W OLSZTYNIE

BIBLIOTEKARZ OLSZTYŃSKI
nr 3-4/1994

OLSZTYN 1995

Zespół redakcyjny:

Krystyna HAŁUN
Jolanta JURAN
Zdzisława KOSMOWSKA
Roman ŁAWRYNOWICZ
Wiesława NICHTHAUSER
Danuta POL-CZAJKOWSKA
Bożena WASILEWSKA

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny
11-117 Olsztyn, ul. 1 Maja 5. Tel. red. 27-94-02
Nakład 225 egz.

OFICYNA WYDAWNICZA

Skład i druk: Oficyna Wydawnicza ART

SPIS TREŚCI

I. W NASZYCH BIBLIOTEKACH
1. Nasz rok 1994 — **Roman Ławrynowicz, Joanna Burska** (oprac. tabel) 5
2. Z planu pracy WBP — **Roman Ławrynowicz** 13
3. Co czytają olsztynianie. Sonda czytelnicza — **Joanna Wójcik** 15
4. Sonda przeprowadzona wśród bibliotekarzy — **Joanna Wójcik** . . . 24

II. LUDZIE Z KRĘGU KSIĄŻKI
1. Mazurskie książki Hansa Hellmuta Kirsta — **dr Jan Chłosta** 29
2. Pani Urszuli Wojtyniak bibliotekarska służba — **Maria Majewska** . 38

III. WARTO WIEDZIEĆ. ROZMAITOŚCI LITERACKIE
— **Jolanta Juran** 41

IV. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE
1. Transplantacje — **Beata Florczuk** 45
2. Holocaust w literaturze — **Jolanta Juran** 47
3. Mniejszości narodowe na Warmii i Mazurach (wybór materiałów za lata 1980-1994) — **Irena Walczak** 49

V. NOWOŚCI WYDAWNICZE
1. Nowe książki o Warmii i Mazurach — **Bożena Wasilewska** 53
2. Źródła informacyjno-bibliograficzne (wybór nabytków WBP w Olsztynie) — **Beata Florczuk** 60

VI. KALENDARIUM ROCZNIC (lipiec — grudzień 1995)
— **Beata Florczuk** 65

VII. KALENDARIUM WYDARZEŃ Z ŻYCIA BIBLIOTEK PUBLICZNYCH (II półrocze 1994)
— **Joanna Burska** 73

Dajemy nasz nieregularnik z przekonaniem, że wartości ponadczasowej i historycznej zawartych w nim tekstów niepunktualność publikacji w niczym nie zaszkodzi.

Refleksje dyrekcji oraz kierownictwa działu instrukcyjnego na temat sytuacji bibliotek oraz wyników ich pracy w 1994 roku są jak najbardziej aktualne.

Głębsza świadomość bibliotecznych realiów może okazać się bardzo przydatna w pozostałych trzech kwartałach roku. Uzupełnieniem są uwagi o planie pracy WBP. Wyniki badań czytelnictwa przeprowadzonych przez młodą koleżankę instruktorkę mogą być pouczające nie tylko dla bibliotekarek olsztyńskich. Jeżeli znajdzie w nich ktoś wnioski już sobie znane, to proszę pamiętać, że nawet prawdy oczywiste należy powtarzać, by nie straciły swej oczywistości. Może staną się — poza tym — źródłem rozwagi i staranności przy tak skromnych ostatnio zakupach.

Tekst dr. Jana Chłosty to jedno z wystąpień na sesji poświęconej twórczości Hansa Hellmuta Kirsta. Znaleźć w nim można informacje o związkach tego wciąż poczytnego pisarza z naszym regionem.

Przydatną pomoc, mamy nadzieję, stanowić będą: wybór nabytków WBP, nowe książki o Warmii i Mazurach, zestawienia: Holocaust w literaturze i Transplantacje, kalendarium rocznic.

Życzymy przyjemnej i pożytecznej lektury

Redakcja

I. W NASZYCH BIBLIOTEKACH

Nasz rok 1994

Kontynuujemy zapoczątkowany w 1993 r. zwycięski marsz.

W 1994 r. biblioteki publiczne województwa olsztyńskiego odnotowały znaczący wzrost podstawowych wskaźników czytelnictwa.

W roku 1993 czytelnicy nasi stanowili 20,7% ogółu mieszkańców, w 1994 roku 21,7%. Wzrost o 1% to dużo. Oznacza to ponad 8000 nowych czytelników czyli prawie liczbę mieszkańców średniego w naszym województwie miasta. Poczucie sukcesu psuje niestety spadek o 0,4% czytelnictwa na wsi (średnia — 14,4%).

Słowa najwyższego uznania należą się bibliotekom, które osiągnęły najwyższy poziom czytelnictwa. Są to: Reszel — 36,4%, Biskupiec — 35,2%, Morąg — 32,6%, Olsztyn — 31,8%, Górowo — 32,7%, Barczewo — 31%, Szczytno — 29,8%, Lubomino — 27,6%, Jedwabno — 26,5%, Miłomłyn — 25,1%.

Uznanie budzi zdecydowana poprawa wyników czytelnictwa w bibliotekach: Szczytno — 5,9% (1.638 czytelników więcej), Gietrzwałd — 4,1% (214), Sępopol — 3,7% (79), Barczewo — 3,5% (268), Mrągowo — 2,6% (604), Morąg — 2,5% (437), Olsztyn — 2,4% (4384). Na ogólną liczbę wzrostu czytelników o 8116 zasługą wymienionych bibliotek jest zwiększenie o 5986 czyli prawie 74%.

Gratulacje należą się wszystkim, którzy poprawili wyniki czytelnictwa lub nie dopuścili do ich spadku.

Zapewne niepowodzenia mają swoje usprawiedliwienie, ale gratulacje należą się zwycięzcom.

Wzrostowi liczby czytelników towarzyszyła poprawa aktywności czytelniczej. Wypożyczenia wyniosły 3.596.878 i są o 245.145 wyższe niż w roku poprzednim.

Większa aktywność czytelnicza uzasadnia nieznaczny wzrost za-

trudnienia. Pracowników działalności podstawowej jest obecnie — 421. Wypada to mniej niż 2 etaty na 1 bibliotekę i filię. Na wsi 1,09 etatu. W miastach pracuje 248 osób (— 2), na wsi 173 (+ 8). Oby wzrost liczby pracowników bibliotek na wsi stał się początkiem poprawy powszechnej mizeroty.

Kwalifikacje bibliotekarskie posiada 64,8% (+ 3,8) pracowników bibliotek.

Na jednego pracownika merytorycznego w województwie (z dyrekcją WBP licząc) wypada 8546 wypożyczeń i 394,5 czytelników.

Jest to bardzo dobry wynik, jeżeli porównać do liczebności uczniów klasy szkolnej (30 osób) lub grupy przedszkolnej.

Przy wyliczeniach statystycznych nie liczeni byli pracownicy szczątkowej administracji i obsługi (96) nie biorący bezpośredniego udziału w obsłudze czytelników. Ich wysiłek był nie mniejszy a udział w sukcesach mierzyć należy równo.

Wszystko wskazuje na to, że wysiłek pracowników bibliotek był główną siłą sprawczą rozwoju czytelnictwa. Stwierdzić bowiem trzeba, że warunki pracy temu nie sprzyjały.

Księgozbiory zmalały o 6.674 woluminy. Zakupy na 100 mieszkańców spadły do 8 (— 2), czyli zmalał dopływ przyciągających czytelników nowości.

Spadła liczba bibliotek: jest ich 225 (— 2), o 32 zmniejszyła się ilość punktów bibliotecznych.

Sprzyjały rozwojowi czytelnictwa:
— wzrost zapotrzebowania na wiedzę,
— utrzymywanie się bezrobocia,
— i — co najważniejsze — większe zainteresowanie bibliotekami władz lokalnych, znajdujące wyraz w poprawie warunków lokalowych. Nowe filie powstały w Bartołtach gm. Barczewo, na nowym osiedlu w Mrągowie. Lepsze lokale otrzymały biblioteki w Górowie Ił., Barcikowie gm. Dobre Miasto, Skandawie gm. Barciany, Sząbruku gm. Gietrzwałd, Rożentalu gm. Lubawa.

Remonty przeprowadzono w 7 bibliotekach, trzy biblioteki otrzymały dodatkowe powierzchnie: Piotraszewo gm. Dobre Miasto, GBP Dźwierzuty (dwa pomieszczenia o pow. 30 m^2), MBP Szczytno — — filia 4.

Należy mieć nadzieję, że tempo remontów i dostosowanie do zmie-

niających się wymagań będzie szybsze, bowiem w tempie roku 1994 na poprawę warunków wszystkich bibliotek trzeba 14 lat.

Oddzielnym problemem jest wyposażenie bibliotek. Tylko w 16 placówkach udało się uzupełnić lub poprawić wyposażenie.

Były to skromne zakupy mebli bibliotecznych, takich jak regały, szafki, stoły, gabloty, krzesła obrotowe (MGBP w Reszlu, GBP w Dźwierzutach, GBP w Miłomłynie, filie MGBP w Nidzicy – Kanigowie, Jabłonce, biblioteka gm. Lidzbark Warm. w Kraszewie), kserokopiarek (MBP w Iławie, MBP w Kętrzynie, MGBP w Reszlu), maszyn do pisania (MBP Szczytno, MGBP Nidzica), MBP w Szczytnie zakupiła magnetowid. Wymieniono rozdzielacze i tablice informacyjne (GBP w Lubominie, MBP w Górowie Ił., GBP w Rożentalu), lampy oświetleniowe (MBP w Górowie Ił.), wykładziny podłogowe (GBP w Dźwierzutach, GBP w Kozłowie, MGBP w Nidzicy – filia w Kanigowie).

Niestety tylko Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Miejska Biblioteka Publiczna w Iławie i Miejski Ośrodek Kultury w Olsztynie posiadają sprzęt komputerowy. Prawda, że wielkość księgozbiorów nie stwarza gwałtownej konieczności mechanizacji procesów bibliotecznych w małych placówkach, ale komputery w bibiotekach pełnią między innymi funkcję edukacyjną, oswajają z coraz częściej spotykanym sprzętem komputerowym, szczególnie dzieci i młodzież.

Ograniczenia etatowe przywiązują bibliotekarzy do lady bibliotecznej. Efektem tego jest mniej znaczących działań typu imprezowego służących upowszechnianiu książki i czytelnictwa. Prawdą jest, że w ustawie o bibliotekach zapisano sformułowanie fakultatywne „...do zadań biblioteki może ponadto należeć..." tego typu działalność, ale prawdą jest również, że **poważne** przedsięwzięcia przyciągają ludzi do biblioteki, podnoszą jej rangę i tworzą wizerunek w oczach ogółu mieszkańców poszczególnych miejscowości.

Prawdą jest, że hamulcem tej działalności jest również niedobór środków finansowych zdecydowanej większości bibliotek. Od lat wzrost budżetu bibliotek jest niższy od stopnia inflacji, co z upływem lat pogłębia zapaść.

Ratunkiem w tej sytuacji staje się uświadamianie gremiom decydenckim, że środki na książkę i bibliotekę są drobnym ułamkiem budżetu poszczególnych samorządów, że efektywność wydawanych pieniędzy na edukację pozaszkolną odbywającą się w procesie czytania

jest najlepszą lokatą kapitału. Jest to tym bardziej przekonywające, że koszta relatywnie są niskie. W naszym województwie średni statystyczny koszt jednej placówki (biblioteki i filie) wynosi: miejskie biblioteki publiczne — 32.331, miejsko-gminne biblioteki publiczne — 15.129, gminne biblioteki publiczne — 8.024.

Ratunkiem może być współpraca z samorządem, organizacjami społecznymi i gospodarczymi, współpraca z mądrymi ludźmi dobrej woli.

Wiele jest przykładów, że na wzorowo zorganizowaną akcję czytelniczą udaje się pozyskać pieniądze. Aktywność, pomysłowość i trochę uporu w dążeniu do celu stają się coraz bardziej potrzebne.

W związku z tym, że dokładne opracowanie statystyczne wyników pracy bibliotek publicznych w naszym województwie dotrze później niż „Bibliotekarz", podajemy niektóre ważniejsze dane.

Roman Ławrynowicz

Czytelnictwo

1. Czytelnicy

W 1994 r. w bibliotekach województwa olsztyńskiego zarejestrowano:

ogółem — 166 226 czytelników (+8 116)
w mieście — 121 850 czytelników (+9 226)
na wsi — 44 376 czytelników (−1 110)

W tym do lat 15:

ogółem — 63 417 (+1 916) — 38,2% ogółu czytelników (−0,7%)
w mieście — 43 368 (+5 034) — 33,1% ogółu czytelników (−0,9%)
na wsi — 23 049 (−118) — 51,9% ogółu czytelników (+1,0%)

Największy spadek i wzrost liczby czytelników w województwie przedstawiono w poniższej tabeli.

	wzrost		spadek	
miasto	1. Olsztyn	+4 384	we wszystkich miastach odnotowano wzrost	
	w tym: — WBP	+2 635		
	— filie MOK	+1 767		
	2. Szczytno	+1 638		
	3. Mrągowo	+604		
wieś	1. gm. Gietrzwałd	+214	1. gm. Dźwierzuty	−609
	2. gm. Barczewo	+104	2. gm. Mrągowo	−234
	3. gm. Lidzbark Warm.	+98	3. gm. Kozłowo	−185

Ogółem wzrost odnotowano we wszystkich miastach oraz w 22 gminach, spadek w 26 gminach.

2. Wypożyczenia na zewnątrz

W 1994 r. w bibliotekach woj. olsztyńskiego wypożyczono:
ogółem — 3 596 878 wol. książek i czasopism (+245 145)
w mieście — 2 397 066 wol. książek i czasopism (+220 225)
na wsi — 1 199 812 wol. książek i czasopism (+24 920)

Największy wzrost i spadek wypożyczeń na zewnątrz odnotowano w:

	wzrost		spadek	
miasto	1. Olsztyn	+111 027	1. Kętrzyn	−2 349
	w tym: — WBP	+14 992		
	— filie MOK	+98 171		
	2. Ostróda	+20 979	2. Jeziorany	−538
	3. Bartoszyce	+12 664		
wieś	1. gm. Morąg	+9 589	1. gm. Bartoszyce	−7 488
	2. gm. Lidzbark Warm.	+8 476	2. gm. Grunwald	−5 984
	3. gm. Iława	+4 920	3. gm. Kętrzyn	−2 588

Wypożyczenia na zewnątrz wzrosły w 20 miastach i 25 gminach, spadły w 2 miastach i 23 gminach.

Struktura wypożyczeń przedstawia się następująco:

	w województwie	w mieście	na wsi
literatura piękna dla dorosłych	44,41% (+0,48%)	49,53% (+0,23%)	34,18% (+0,08%)
literatura piękna dla dzieci	33,71% (−1,13%)	26,89% (−0,81%)	47,33% (−0,67%)
literatura z innych działów	21,88% (+0,64%)	23,59% (+0,59%)	18,48% (+0,58%)

Wypożyczenia czasopism w stosunku do ogółu udostępnionych wol. stanowiły:

w województwie — 8,48% (+0,68%)
w mieście — 8,10% (+0,80%)
na wsi — 9,25% (+0,45%)

3. Udostępnianie na miejscu

Wypożyczenia na miejscu kształtowały się w 1994 r. następująco:
ogółem:
1 038 441 wol. (+142 302) w tym czasopisma 72,80% (−2,50%)
w mieście:
800 963 wol. (+126 521) w tym czasopisma 71,89% (−3,51%)
na wsi:
237 478 wol. (+15 781) w tym czasopisma 75,80% (+0,70%)

Największy wzrost i spadek wypożyczeń na miejscu:

	wzrost		spadek	
miasto	1. Olsztyn	+70 482	1. Barczewo	−5 955
	w tym: − WBP	+45 505		
	− filie MOK	+25 037		
	2. Szczytno	+18 359	2. Lidzbark Warm.	−2 564
	3. Morąg	+12 288	3. Górowo Ił.	−434
wieś	1. gm. Barczewo	+6 269	1. gm. Lubomino	−2 654
	2. gm. Barciany	+3 016	2. gm. Jonkowo	−1 700
	3. gm. Korsze	+3 356	3. gm. Stawiguda	−1 291

Udostępnianie na miejscu wzrosło w 17 miastach i 25 gminach, spadło w 5 miastach i 23 gminach.

4. Zbiory specjalne

Udostępnianie na zewnątrz:
ogółem – 162 842 j.ew. (+6 976) w tym 162 777 audiowizualnych
w mieście – 157 032 j.ew. (+6 665) w tym 156 967 audiowizualnych
na wsi – 5 810 j.ew. (+311) w tym 5 810 audiowizualnych

Udostępnianie na miejscu:
ogółem – 2 879 j.ew. (–76)
w mieście – 2 879 j.ew. (–76)
na wsi – 0 j.ew.

5. Wskaźniki

– wskaźnik społecznego zasięgu książki
ogółem – 21,7% (+1,0%)
w mieście – 26,5% (+1,9%)
na wsi – 14,4% (–0,4%)

Najwyższe i najniższe wskaźniki zanotowano w:

	najwyższy wskaźnik		najniższy wskaźnik	
miasto	1. Reszel	36,4%	1. Ostróda	16,3%
	2. Biskupiec	35,2%	2. Lubawa	18,0%
	3. Górowo Iławeckie	32,6%	3. Sępopol	18,3%
wieś	1. gm. Lubomino	27,6%	1. gm. Zalewo	6,2%
	2. gm. Jedwabno	26,5%	2. gm. Olsztynek	6,6%
	3. gm. Miłomłyn	25,1%	3. gm. Lubawa	6,7%

Wzrost liczby czytelników do ogółu mieszkańców nastąpił w 21 miastach i 23 gminach, spadek w 1 mieście (Nidzica) i 23 gminach; w dwóch gminach wskaźnik pozostał bez zmian.

– **wskaźnik aktywności czytelniczej (ilość wol. na 1 czytelnika):**
ogółem – 21,60 wol. (+0,40)
w mieście – 19,67 wol. (+0,34)
na wsi – 27,04 wol. (+1,21)

Największy wzrost i spadek dynamiki kontaktów z książką zaobserwowano w:

	wzrost		spadek	
miasto	1. Korsze	+5,37	1. Szczytno	−3,15
	2. Dobre Miasto	+3,54	2. Mrągowo	−2,18
	3. Olsztynek	+3,46	3. Górowo Ił.	−2,08
wieś	1. gm. Dźwierzuty	+16,21	1. gm. Barczewo	−4,40
	2. gm. Lubawa	+9,33	2. gm. Dobre Miasto	−3,44
	3. gm. Mrągowo	+5,70	3. gm. Bartoszyce	−2,92

Wzrost nastąpił w 13 miastach i 30 gminach, spadek w 9 miastach i 18 gminach.

— **wskaźnik aktywności czytelniczej środowiska (ilość wol. na 100 mieszkańców):**

udostępnianie na zewnątrz

ogółem — 469 wol. (+30)
w mieście — 521 wol. (+45)
na wsi — 391 wol. (+7)

Największy wzrost i spadek aktywności nastąpił w następujących środowiskach:

	wzrost		spadek	
miasto	1. Korsze	+133	1. Jeziorany	−19
	2. Olsztynek	+121	2. Kętrzyn	−9
	3. Sępopol	+95	3. Mrągowo	−2
wieś	1. gm. Lidzbark Warm.	+111	1. gm. Grunwald	−106
	2. gm. Morąg	+91	2. gm. Bartoszyce	−65
	3. gm. Dąbrówno	+79	3. gm. Kętrzyn	−29

Wzrost nastąpił w 19 miastach i 25 gminach, spadek w 3 miastach i 22 gminach; w 1 gminie wskaźnik pozostał bez zmian.

udostępnianie na miejscu

ogółem — 135 wol. (+18)
w mieście — 174 wol. (+27)
na wsi — 77 wol. (+5)

Największy wzrost i spadek zanotowano w:

	wzrost		spadek	
miasto	1. Lubawa	+98	1. Barczewo	−80
	2. Morąg	+80	2. Lidzbark Warm.	−15
	3. Dobre Miasto	+69	3. Górowo Ił.	−9
wieś	1. gm. Barczewo	+76	1. gm. Lubomino	−72
	2. gm. Korsze	+50	2. gm. Stawiguda	−37
	3. gm. Barciany	+40	3. gm. Jonkowo	−28
			gm. Świątki	−28

Wzrost zanotowano w 16 miastach i 23 gminach, spadek w 5 miastach i 21 gminach; w 1 mieście i 4 gminach wskaźniki utrzymały się na poziomie poprzedniego roku.

— **wskaźnik obrotu książki:**
ogółem — 1,25 (+0,09)
w mieście — 1,44 (+0,14)
na wsi — 0,99 (−0,01)

Oprac. Joanna Burska

Z planu pracy WBP

Na wstępie wyznać trzeba prawdę: planowanie pracy stało się jednym z najtrudniejszych zadań i to głównie z finansowego powodu. Sami nie wiemy, co, a raczej ile, nas czeka. O ile budżety bibliotek samorządowych zależne są od zmieniającej się sytuacji finansowej gmin, o tyle Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej od wcale nie poprawiających się możliwości budżetu państwa i województwa.

System finansowania polegający na przekazywaniu ułamków dotacji przypomina ciągle zabiegi na oddziale intensywnej terapii.

Uwagi wstępne nie stanowią wbrew pozorom usprawiedliwienia niedomogów naszej działalności, bowiem pracę podstawową — statutową Olsztyńska Wojewódzka Biblioteka Publiczna planuje i wykonuje, jak wskazują cyfry, coraz skuteczniej.

Braki hamują realizację inicjatyw służących rozwojowi i unowocześnieniu Biblioteki.

Wśród najważniejszych zadań Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej na rok 1995 znalazło się świadczenie usług wszystkim bibliotekom publicznym na terenie województwa olsztyńskiego.

Planuje się prowadzenie badań i świadczenie doradztwa w pracach merytorycznych i organizacyjnych we wszystkich zgłaszanych przypadkach.

Dynamika niekorzystnych zmian organizacyjnych instytucji kultury w gminach była powodem zwiększenia w stosunku do lat poprzednich planowanej liczby działań interwencyjnych służących ratowaniu księgozbiorów, bibliotek i bibliotekarzy. Stałym staraniem naszym będzie dążenie do utrzymania wszystkich bibliotek publicznych w jednolitej sieci, pozostającej w więzi z siecią ogólnopolską.

Skorygowany zostanie profil gromadzenia zbiorów, zwiększona ilość źródeł zakupu nowości książkowych przez hurtownię książek. Przewiduje się dalsze wprowadzanie katalogu centralnego do pamięci komputera, rozwijanie sieci komputerowej w dziale informacyjno-bibliograficznym, a jeżeli stan finansowy pozwoli, rozpoczęta zostanie mechanizacja udostępniania.

Zachęcając do samodzielnych działań obiecujemy zrobić wszystko, by pomóc koleżankom w innych bibliotekach, rozszerzyć zakres usług informacyjnych o informację lokalną (kulturalną, biznesową, handlową i inne).

Zaktualizujemy schemat gromadzenia dokumentów życia społecznego, dostosowując go do potrzeb lokalnych. Przypominam, że opracowanie dotyczące dwu ostatnich zagadnień publikowaliśmy w **Bibliotekarzu Olsztyńskim nr 3-4/1992.**

Przygotowywać będziemy materiały do kartotek, kontynuować prace nad kolejnymi rocznikami bibliografii WiM oraz opracujemy przewodnik bibliograficzny „Warmia i Mazury 1945-1995".

Stałym staraniem będzie poszukiwanie nowoczesnych, skutecznych form pracy z czytelnikiem, przygotowywanie odpowiednich pomocy metodycznych oraz organizowanie prac służących poprawie estetyki placówek bibliotecznych.

Wiele miejsca w planie pracy WBP zajmuje czytelnictwo, popularyzacja zbiorów i upowszechnianie książki. Niestety ujawniać tego nie

możemy, bowiem informacja o wysokości budżetu na 1995 r., stawia realizację ich pod znakiem zapytania.

Selekcję zamierzeń prowadzić będziemy na bieżąco, dostosowując zamiary do możliwości finansowych.

Trudną sytuację materialną traktujemy jako stan przejściowy i pozostaje wszystkim nam tym żarliwiej realizować nasze podstawowe statutowe zadania.

Zachęcam koleżanki i kolegów szczególnie do:

– starannego i rozważnego zakupu książek
– rozszerzania profilu działalności i wzbogacania form pracy
– rozwijania kontaktów ze środowiskiem
– rozszerzania funkcji informacyjnej bibliotek
– gromadzenia dokumentów życia społecznego
– pielęgnowania dobrej tradycji troski o czytelnika, walki o rozwijanie czytelnictwa i aktywności czytelniczej.

Utrzymajmy tradycję rzetelnej pracy dającej bibliotekom publicznym województwa olsztyńskiego znaczące dobre miejsce w krajowym czytelnictwie i wojewódzkim życiu kulturalnym.

Roman Ławrynowicz

Co czytają olsztynianie?
Sonda czytelnicza

Celem sondy było ustalenie, jakie jest przygotowanie bibliotek do obsługi czytelników, czy gromadzą one rzeczywiście to, czego oczekiwaliby od nich przychodzący tu ludzie oraz jak miałaby wyglądać wzorcowa biblioteka.

Czytelnicy uczestniczący w sondzie oceniali też działalność olsztyńskich bibliotek. W większości byli zadowoleni ze stanu jaki jest. Pytania zadano ok. 150 osobom, odpowiedziało na nie ok. 100. Sondę przeprowadzono za pomocą magnetofonu – miało to na celu zachowanie spontaniczności wypowiedzi. Sonda spotkała się z różnymi rea-

kcjami. Część osób, mimo prostych pytań, nie chciała na nie odpowiedzieć, część uciekała już na sam widok mikrofonu. Dało się zauważyć, że chętniej wypowiadali się ludzie młodsi, w oddziałach dla dzieci i młodzieży. Pytania zadawano czytelnikom od 15 lat w górę, ponieważ założono, że młodzi czytelnicy nie mają jeszcze wyrobionego zdania na temat bibliotek.

Pierwsze pytanie sondy brzmiało: **Jakie, jakiego rodzaju książki Pan(i) czyta najchętniej?**

Z odpowiedzi na pytanie wynika, że najwięcej badanych osób czyta beletrystykę — głównie są to książki obyczajowe, mówiące o życiu „normalnych" ludzi (32 osoby), wiele osób sięga po książki przygodowe, sensacyjno-przygodowe (28), 21 kobiet badanych preferuje romanse, książki o kobietach i dla kobiet. Kilka osób (7) opowiadało się za książką historyczną i historyczno-przygodową, pozostali czytają bardzo różne książki psychologiczne, parapsychologiczne, pedagogiczne, biografie, medyczne, przyrodnicze, literaturę faktu, pamiętniki, fantastykę, o II wojnie światowej, horrory, podróżnicze, awanturnicze, polityczne i filozoficzne. Młodzież chętnie czyta książki o swoich rówieśnikach, o szkole, większość młodzieży nie lubi amerykańskich romansów nie przystających do naszej rzeczywistości, książek o wojnie i lektur. Tylko jedna osoba z ankietowanych lubi czytać poezję.

Drugie pytanie sondy: **Jaką książkę Pan(i) ostatnio przeczytała i jakie wrażenie ona na Panu(i) wywarła, czy było w niej coś, co zostanie Panu(i) w pamięci na dłużej?** — było dla niektórych osób za trudne. Wiele osób nie potrafiło wymienić tytułu bądź nazwiska autora ostatnio przeczytanej książki, kilka osób lakonicznie odpowiadało na pytanie o wrażenia („fajna", „słaba", „dobrze się czytała", „dobra", „do niczego", „ciekawa"). Jeszcze gorzej wypadły odpowiedzi na pytanie, **co zostało na dłużej w pamięci z przeczytanej książki, co było w niej wyjątkowego.** Tylko nieliczne osoby wypowiedziały się pełniej o przeczytanych lekturach:

— „Ostatnio przeczytałem „Ferdydurke" Gombrowicza. Jest to szkolna lektura, w sumie książka ciężka, ale ciekawa, pisana niesamowitym językiem".
— „Czytałem „Lalkę" Prusa, no bo w szkole kazali. Nie podobała mi się. Zbyt rozwlekła akcja i w ogóle jakaś taka strasznie staroświecka. Wolę książki zwięzłe, o wartko toczącej się akcji".
— „Przeczytałam „Dzieci z dworca ZOO" Christiane F. Dopiero ta

książka uświadomiła mi, jak straszna jest narkomania. Dowiedziałam się, co przeżywają ludzie, którzy biorą narkotyki, do jakiego upodlenia doszli i co potrafią zrobić, aby tylko mieć pieniądze na środki odurzające. No i opisy narkotycznego głodu — straszne!".

— „Po raz kolejny przeczytałem cykl książek o Panu Samochodziku Z. Nienackiego. Cały czas odkrywam w nich coś nowego. Bo to książki nie tylko przygodowe. Można się z nich dowiedzieć dużo na temat np. templariuszy, antropologii, sztuki, historii, alchemii. Myślę, że przeczytam te książki jeszcze kilka razy. Chyba że z nich wyrosnę".

— „Książki fantastyczne — pozwalają marzyć, myśleć o tym, jaki mógłby być świat, można zaznać innego życia, wcielić się w jakiegoś bohatera i razem z nim przeżywać niesamowite podróże i przygody. Jestem na świeżo po przeczytaniu „Diuny" Herberta. Ta książka potwierdziła moje przekonanie co do książek fantastycznych, to, co wcześniej powiedziałem".

— „Lubię książki historyczne, mówiące o odległej przeszłości. Ostatnio przeczytałam książkę Ewy Nowackiej „Tumbo nigdy nie zazna spokoju". Zainteresowało mnie życie ludzi w tych czasach, bezinteresowność bohaterów, poświęcenie — teraz chyba ludzie tacy nie są".

— „Lubię romanse, chyba jak większość kobiet. Życie jest teraz takie ciężkie, przyjemnie przeczytać coś lekkiego i chociaż na chwilę oderwać się od myśli, że znów zabraknie pieniędzy. A w romansach wszystko jest takie piękne, kolorowe, ludzie się kochają, nie mają problemów, podróżują i zazwyczaj wszystko dobrze się kończy. I to jest takie inne życie, może czasem zbyt słodkie i nieprawdziwe, ale czasami potrzebna jest odrobina kiczu".

— „Przeczytałam „Potop" Sienkiewicza. Nie była to moja ulubiona książka, przeczytałam, bo jest to lekturą, jednak i w tej książce są ponadczasowe wartości, jak np. kult ojczyzny, gotowość poświęcenia się. Teraz też niektórzy mają ten problem — czy własne korzyści, czy kraj, w którym się urodziliśmy. No i jeszcze przemiana głównego bohatera pod wpływem kobiety i towarzystwa. Są też nudne momenty — ruchy wojsk i ich opisy — to mnie nie interesuje".

— „Lubię książki L.M. Montgomery — są pełne piękna, pisane ład-

nym językiem. Ostatnio przeczytałam „Błękitny zamek" — mnie uwrażliwiła ta książka na piękno przyrody, piękno w ogóle".

— „Lubię się bać, więc często sięgam po horrory. Ostatnio jestem pod wrażeniem „Drakuli" B. Stockera. Fajna książka, pełna grozy i niesamowitych opisów zachowań wampirów. Wiem, że to nieprawda, ale przyjemnie jest się bać i jednocześnie wiedzieć, że nic nam w domu nie grozi".

— „Z książki „Bracia Lwie Serce" mogłam się nauczyć jakiegoś uczucia więzi rodzinnej i tego, że nie należy się kłócić z rodzeństwem. No i że ludziom trzeba pomagać, to odpłacą tym samym, kiedy my będziemy w potrzebie".

— „Lubię wszystkie książki Małgorzaty Musierowicz, często je czytam. Są takie pełne ciepła i miłości. Takie ludzkie. Opowiadają o zwyczajnym życiu, o problemach młodzieży, takich samych, jakie ma młodzież na całym świecie. Chciałabym mieć taką rodzinę, jak Borejkowie. I humor tryskający z każdej strony. Są wspaniałe".

— „Przeczytałam romans — a chyba raczej antyromans z serii „Namiętności" — podobał mi się, bo nie był taki cukierkowy, jak większość tego typu książek. Romans niekoniecznie musi kończyć się dobrze. Czasami jest jak w życiu — pięknie, a na koniec — gorycz".

— „Lubię czytać książki obyczajowe i takie, które były sfilmowane, bo wtedy można porównywać. Zazwyczaj książki są lepsze, niż ich adaptacje filmowe. Ale np. w przypadku „Rzymianki" A. Moravii filmowa wersja z S. Loren była także moim zdaniem znakomita".

— „Interesuję się parapsychologią i niedawno przeczytałam „Życie po życiu" i „Życie po śmierci". Wierzę w to, że istnieje życie po śmierci. Wstrząsnęły mną opowieści ludzi, którzy przeżyli śmierć kliniczną. Nie wiadomo, czy w momencie prawdziwej śmierci ludzie widzą to samo".

— „Ostatnio czytam tylko lektury, nie mam czasu na inne książki, bo program szkolny jest zbyt przeładowany. Czytałem teraz „Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela" Sienkiewicza. Stosunki uczeń — nauczyciel i w ogóle cała treść jest już nieaktualna. Teraz jest inaczej w szkołach. Gorzej chyba".

— „Jestem studentką pedagogiki i najczęściej czytam książki z tej dziedziny. Ukazały się takie dwie dobre książki: Thomasa Gordona „Wychowanie bez porażek" i „Jak mówić, żeby dzieci nas słu-

chały". Obie pozycje mówią o rozwoju dziecka, wychowaniu, rozmowie z dziećmi. Wspaniałe poradniki dla rodziców, studentów i pedagogów".

– „Interesuję się alpinizmem, czytam więc dużo książek o wyprawach wysokogórskich. Ostatnio czytałem książkę pt. „W ścianie Trolli" – była to opowieść o wspinaczce, o wzajemnej pomocy i zależności i o tym, co skłania ludzi do pchania się w miejsca tak niedostępne, jak góry".
– „Czytam przede wszystkim książki kobiece – lekkie, łatwe i przyjemne, takich autorek, jak J. Kranz, A. Quick, J. Deveraux, J. Blake czy J. Collins. Ostatnio jednak czytałam książkę o legendzie M. Monroe. Była to próba dojścia do prawdy dotyczącej życia i przede wszystkim śmierci tej słynnej aktorki".
– „Lubię książki sensacyjne – np. F. Forsytha, K. Folleta, R. Ludluma, S. Kinga, A. McLeana, C. Forbesa i horrory G. Mastertona. Ostatnimi czasy przeczytałem „Port lotniczy" – bardzo interesująca pozycja, był zresztą film o tym samym tytule nakręcony na podstawie tej powieści. Bardzo obrazowo przedstawił autor przeżycia ludzi i problemy pilota".
– „W mojej klasie panuje teraz moda na książki J. Kosińskiego. Na razie udało mi się przeczytać tylko dwie jego książki – „Malowany ptak" i „Kroki". Są naprawdę dobre, interesujący jest świat widziany oczyma żydowskiego dziecka. Tylko nie wiem, ile w książkach jest przeżyć rzeczywistych, a ile wyobraźni autora".
– „Jestem na emeryturze i mam teraz dużo wolnego czasu, czytam teraz więcej, staram się nadrobić wieloletnie zaległości. Wracam do lektur okresu młodości - Sienkiewicz, Mickiewicz, Rodziewiczówna, Mniszkówna. Ostatnio odkryłam Łysiaka. Wspaniały pisarz! Z biblioteki pożyczyłam już wszystkie książki tego autora, będę do nich wracać, zwłaszcza do tych o Napoleonie".
– „Kupiłam książkę Betty Mahmoody „Z miłości do dziecka", wcześniej czytałam „Tylko razem z córką" tejże autorki. To niesamowite, co ta kobieta przeżyła! Małżeństwo ludzi wychowanych w dwóch różnych kulturach - musiało skończyć się klęską. No i jeszcze wspaniały klimat książki, egzotyka, fascynująca akcja".
– „Lubię czytać wspomnienia sławnych ludzi, np. J. Chmielewskiej, Coco Chanel, B. Brylskiej, M. Żeromskiej czy A. Christie. Te ko-

biety miały tak fascynujące życiorysy, ciekawe przygody, które zostały ładnie ubrane w słowa".

- „Czytam przede wszystkim książki o wojnie, np. książki H. Kirsta czy J. Jonesa. Stosunki w wojsku, groza wojny, jak działa machina wojenna w różnych krajach i różnych wojnach to jest to, co mnie fascynuje".
- „Interesuję się historią, czytam więc dużo książek historycznych, historyczno-przygodowych. Przeczytałam właśnie „Karola Szalonego" A. Dumasa. W książce tej ciekawie przedstawiono politykę tamtego okresu, intrygi na dworze królewskim, ludzkie charaktery".
- „Chociaż jestem na studiach, sięgam często po książki o Muminkach. Odkrywam tam stale nowe wartości, których jako dziecko nie dostrzegałam, prawdy o świecie".
- „W moim wieku czyta się dużo. Ja czytam książki filozoficzne i historyczne. Czytam teraz książkę o Karolu Wielkim, jego czasach. Można w niej znaleźć nawiązanie do czasów współczesnych, występuje wiele analogii w rozumowaniu ludzi. Albo bezpieka w czasach Karola. Jak była wspaniale zorganizowana — jak dzisiaj".

Wiele osób spośród wypowiadających się nie potrafiło powiedzieć nic o treści dopiero co przeczytanej książki, świadczy to chyba o zbyt powierzchownym czytaniu, o niezastanowieniu się nad tekstem.

Kolejne pytanie sondy brzmiało: **Skąd bierze Pan(i) książki, czy korzysta Pan(i) z bibliotek (ilu) i jak często?**

Okazało się, że ludzie coraz rzadziej kupują książki ze względu na wysokie ceny. Wszyscy ankietowani wypożyczają książki w olsztyńskich (i nie tylko) bibliotekach. Tylko 3 osoby powiedziały, że wypożyczają książki z jednej biblioteki — byli to ludzie starsi, mieszkający w pobliżu biblioteki, ze zbiorów której korzystają. Większość ankietowanych na zadane pytanie odpowiadała nieścisłym „z kilku", przy próbie precyzji odpowiadali, że co najmniej z dwóch. Najczęściej mówiono o trzech bibliotekach, chociaż zdarzały się osoby korzystające ze zbiorów 4, 5, 6 a nawet siedmiu bibliotek. Najczęściej wymieniane były biblioteka na Starym Mieście, biblioteka językowa przy ul. Dworcowej, biblioteka znajdująca się przy ul. Mickiewicza, biblioteka w Kortowie oraz biblioteka pedagogiczna. Studenci wymieniali biblioteki uczelniane, a uczniowie szkolne. Wiele osób korzysta z bibliotek osiedlowych.

Czwarte, rozbudowane pytanie: **Czy biblioteki, z których Pan(i) korzysta spełniają Pana(i) oczekiwania, czy odpowiadają Pana(i) zapotrzebowaniom oraz jak ocenia Pan(i) działalność bibliotek, z których Pan(i) korzysta?** spotkało się z dużym zainteresowaniem. Ludzie chcieli wiedzieć, po co zadaję to pytanie i czy zmieni się sytuacja bibliotek.

W większości ankietowani byli zadowoleni ze zbiorów olsztyńskich bibliotek, chociaż wszyscy twierdzili, że jest za mało nowości.

Oto wybrane wypowiedzi:

- „Najczęściej w bibliotekach znajduję to, co jest mi potrzebne, jak nie w jednej, to w drugiej. Fakt, trzeba się trochę nabiegać, albo poprosić o odłożenie „chodliwej" książki".
- „Jest trochę nowości, mogłoby być więcej, bo te, które są, to są najczęściej wypożyczone i trzeba długo czekać na poleconą przez kogoś nowość. Jak już się ją w końcu dostanie, to nie jest już nowością".
- „Wiadomo, że biblioteki nie mają za dużo pieniędzy, ale fajnie byłoby, gdyby było więcej nowości, jest ich, moim zdaniem, za mało. Czasopism jest coraz mniej. Szkoda".
- „Najgorzej jest chyba z lekturami szkolnymi. Chyba wszystkie szkoły „przerabiają" poszczególne lektury w tym samym terminie. Więcej egzemplarzy lektur by się przydało. I opracowań do lektur".
- „Nie zawsze znajduję potrzebne mi w danej chwili książki, ale biorę wtedy jakieś inne, a te, które są mi potrzebne, próbuję załatwić w inny sposób. Mogłoby być w bibliotekach więcej czasopism technicznych, samochodowych, naukowych. Dużo jest czasopism w czytelni na Starym Mieście, ale w mniejszych bibliotekach tragedia. A nie każdego stać na kupno".
- „Dobrze, że panie bibliotekarki pożyczają czasopisma do domu, bo są drogie, a w czytelni nie zawsze jest czas posiedzieć. Tylko, że te czasopisma, które się pożycza, są już stare. Ale dobre i to".
- „Byłam w bibliotece lingwistycznej, bo chciałam znaleźć jakieś młodzieżowe czasopisma w językach obcych, chciałam włoskie lub francuskie. I nie ma. Były tylko niemieckie i angielskie. Jest dużo obcych czasopism, ale są one bardzo poważne, polityczne, a takich dla dziewczyn nie ma".
- „Za dużo jest tzw. literatury łatwej, a za mało książek z różnych dziedzin wiedzy — biologicznych, historycznych, psychologicznych, fizycznych".

— „Mało zarabiam, więc pożyczam książki z bibliotek. Myślę, że mimo wszystko jest dobrze, w obecnych warunkach nie może być chyba lepszych bibliotek".
— „Stan olsztyńskich bibliotek odpowiada mi. Nie szukam nigdy jakiejś konkretnej książki, a zawsze znajdę taką, której lektura dostarcza mi wielu miłych przeżyć".
— „Księgozbiór jest przestarzały, więcej nowości trzeba kupować, np. z geografii czy turystyki. Niektórych krajów już nie ma, a książki o nich są, a o nowych krajach nic nie ma, albo tylko w większych bibliotekach".
— „Według mnie jest dobrze. Godziny otwarcia wystarczające, książek i czasopism dużo, każdy może znaleźć coś dla siebie".
— „W katalogach mogłyby być jakieś informacje o książce, a nie tylko autor i tytuł. Nic mi to nie mówi".
— „Jest za mało książek z modnych kierunków — ekologii, o komputerach, no i encyklopedii z różnych dziedzin wiedzy".
— „Biblioteki są słabo zaopatrzone, powinno być więcej książek o komputerach i ich obsłudze, jakieś czasopisma fachowe i popularnonaukowe, chociaż w niektórych bibliotekach można je znaleźć".

Sondowani wypowiadali się też o obsłudze. W większości są z obsługi bibliotecznej zadowoleni, choć zdarzają się i głosy krytyczne.

— „Miła obsługa, panie zawsze doradzą, pomogą wybrać ciekawe książki".
— „Jestem już stara i nie znam się na tych katalogach, ale panie bibliotekarki zawsze wypożyczają mi ładne książki".
— „W malutkich bibliotekach osiedlowych mogłaby być milsza obsługa".
— „Na moim osiedlu jest taka biblioteka, że strach wejść. Pani jest zawsze niezadowolona i nigdy nie pomoże posłużyć się katalogiem, a żeby doradziła, co przeczytać — to już marzenie".
— „W mojej bibliotece pani prawie warczy na czytelnika, patrzy jak na intruza no i nic nie doradzi".
— „W bibliotece dla dzieci i młodzieży jest taka miła atmosfera, że chce się wymieniać książki codziennie. Panie są cierpliwe".
— „W Starym Ratuszu są zawsze kolejki, ale panie tam pracujące, mają zawsze trochę czasu i uśmiechu dla każdego".
— „Do tej biblioteki (Dworcowa) przychodzę z przyjemnością, jest tu miło, cicho, przyjemnie, domowo, jest dużo dobrych książek, kwia-

tów i do tego jeszcze miła obsługa, panie tak się starają, aby wszyscy byli zadowoleni".

Ostatnie pytanie sondy: **Jaka wg Pana(i) powinna być biblioteka, jakie zbiory powinna gromadzić, czego należy życzyć bibliotekom?** było chyba pytaniem, na które odpowiadano najchętniej i najobszerniej. Znów potwierdziło się, że ludzie domagają się od bibliotek kupowania nowych książek.

– „Komputerowe katalogi - tego życzyłbym każdej bibliotece. I wielu książek i czasopism, także kaset, płyt, kompaktów, kaset video".
– „Biblioteka, z której chciałabym korzystać, musiałaby mieć ogromny księgozbiór. Dobrze byłoby, gdyby w czytelni sączyła się jakaś przyjemna, cicha muzyka".
– „Więcej młodzieżowych książek i czasopism, lektur. Także słowniki i książki z podręcznego księgozbioru mogłyby być na krótko udostępniane do domu".
– „Biblioteki powinny gromadzić więcej pomocy naukowych, książek popularnonaukowych, słowników – tyle się ich teraz ukazuje w księgarniach, a w bibliotekach są tylko nieliczne. Jak są, to w czytelni, a czasem trzeba napisać referat czy opracowanie i wolałoby się pisać to w domu, a nie na miejscu".
– „Powinny być bardziej kameralne czytelnie, w których byłoby więcej czasopism, mógłby być dział przegrań".
– „Biblioteki mogłyby mieć więcej książek dla dzieci, pięknych, kolorowych, przyciągających dzieciaki do książek, do bibliotek".
– „W czytelni mogłyby stać wygodniejsze krzesła (Kortowo), a biblioteka mogłaby mieć więcej nowości i czasopism".
– „Biblioteki powinny mieć małe działy muzyczne. Nie każdemu chce się jechać na 1 Maja, lepiej byłoby, gdyby były kasety i płyty w każdej bibliotece".
– „Większa czytelnia podzielona na jakieś boksy, lampki na stolikach, duży księgozbiór z nowościami i jakiś bufet – czasami siedzi się w czytelni od rana do nocy i chociaż herbata by się przydała".
– „Dobrze, że w ogóle jest tu (w Kortowie) biblioteka. W pobliżu nie ma żadnej innej. Oczywiście, przydałoby się tu wiele zmian – nawet remont i wyposażenie w nowsze sprzęty, choćby te krzesła – są niewygodne, twarde, jak się dłużej czyta prasę, to boli siedzenie. Prasy jest z roku na rok mniej, nowych książek też za dużo nie ma. Chyba należy życzyć tej bibliotece więcej pieniędzy na zakupy".

— „Ja życzyłbym sobie, żeby we wszystkich bibliotekach olsztyńskich były książki z dużym drukiem i tzw. książki mówione dla ludzi słabiej widzących i leniwych".

— „W bibliotece moich marzeń musiałoby być wiele interesujących nowych książek z różnych dziedzin wiedzy, z literatury pięknej. Byłyby też kasety z kursami językowymi, które można by było na miejscu przegrywać, i kasety video z lekturami szkolnymi - to ułatwiłoby uczniom pracę".

Na podstawie ww. odpowiedzi wnioski nasuwają się same. Olsztynianie, tak samo jak mieszkańcy innych miast, poszukują nowości i chcieliby, żeby było ich w bibliotekach jak najwięcej. Ludzie rozumieją, że biblioteki mają trudności finansowe, ale z drugiej strony nie stać ich na kupno książek i prasy, więc chcieliby to wszystko znaleźć w bibliotekach.

Chcieliby też, żeby biblioteki były nowoczesne, gromadziły nowoczesne nośniki informacji, miały komputerowe katalogi — miejmy nadzieję, że kiedyś do tego dojdzie.

Większość ankietowanych zadowolona jest ze stanu dzisiejszego bibliotek, przyznaje jednak, że brak jest nowych książek i czasopism.

Pocieszający jest fakt, że wszyscy badani korzystają z bibliotek, że w ogóle mają jeszcze kontakt z książką, chociaż nie zawsze pamiętają treść książki lub też nie kojarzą nazwisk autorów i tytułów.

Szkoda, że w większości ludzie sięgają po tzw. książkę łatwą, ale cóż — de gustibus...

Joanna Wójcik

Sonda przeprowadzona wśród bibliotekarzy

W listopadzie 1994 roku przeprowadzona została w olsztyńskich bibliotekach sonda mająca na celu wyłonienie najpopularniejszych i najchętniej czytanych książek oraz najpoczytniejszych pisarzy. Pytania stawiano bibliotekarzom wybranych bibliotek.

Stwierdzono, że olsztynianie najchętniej sięgają po nowości wydawnicze, szczególnie popularne są dwie serie - Salamandra i Da Capo.

W serii Salamandra ukazują się książki autorów amerykańskich, m.in. Williama Whartona — i to był najpopularniejszy autor ostatnich miesięcy. Wszystkie książki jego autorstwa były jednakowo rozchwytywane, m.in. „Ptasiek", „Tato", „Werniks", „Wieści".

W serii Da Capo ukazują się m.in. romanse, chętnie czytane przez kobiety. Autorami książek ukazujących się w tej serii są m.in. Jennifer Blake, Amanda Quick, Jackie Collins i Jude Deveraux.

Wyraźnie daje się zauważyć, że niektóre książki są czytane tylko przez kobiety, inne — głównie przez mężczyzn. Młodzież czyta zarówno książki określone jako typowo kobiece, jak i typowo męskie. Trzeba w tym miejscu przyznać, że młodzież czyta dużo i nie są to — jak się niekiedy sądzi — tylko lektury.

Książki podzielone zostały na czytane przez kobiety, mężczyzn i młodzież. Ciężko było ustalić tytuły, wymieniano najczęściej tylko autorów, ponieważ zazwyczaj po przeczytaniu jednej książki jakiegoś autora, sięga się po następne. Poza tym jest moda na niektórych pisarzy, np. wspomnianego wcześniej Whartona, Fowlesa, Kosińskiego czy też Eco.

Kobiety czytają najczęściej romanse — zarówno ze wspomnianej serii jak też inne. Popularne wśród pań były w listopadzie takie autorki jak:

- Danielle Steel — „Raz w życiu", „Kochanie", „Pora namiętności", „Dom Thurstonów", „Palomino", „Żądza przygód".
- Judith Kranz — „Dom Mody", „Dom Mody II", „Księżniczka Daisy", „Córka Mistrala", „Blichtr i patyna" i inne,
- Barbara Taylor-Bradford — „Kariera Emmy Hardt", „Spadkobiercy Emmy Hardt",
- Betty Mahmoody — „Tylko razem z córką", „Z miłości do dziecka",
- Alexandra Ripley — „Scarlett" (dalszy ciąg „Przeminęło z wiatrem"), „Pożegnanie z Charlestonem",
- Saga o ludziach lodu — Margit Sandemo.

Z polskich autorek popularne wśród kobiet były książki:

- Krystyny Nepomuckiej — cykl „Ukłon w stronę cienia" i „Mydło z łabędziem",

- Marii Nurowskiej — „Panny i wdowy",
- Joanny Chmielewskiej — „Autobiografia" i wznowienia jej kryminałów a także „Lekarstwo na miłość" — dawniej wydanie pt. „Klin".

Kobiety czytają chętnie wspomnienia słynnych kobiet, wspomnianą już wcześniej „Autobiografię" Chmielewskiej, A. Christie — również „Autobiografię", wspomnienia Coco Chanel, Barbary Brylskiej i Moniki Żeromskiej.

Panowie również chętnie czytają cudze wynurzenia, sięgają po Chmielewską i Żeromską, ale chętniej czytają Jacka Kaczmarskiego czy też Wiesława Górnickiego.

Najczęściej jednak mężczyźni sięgają po książki sensacyjne, polityczne, horrory czy fantastykę.

Najpopularniejszymi autorami wśród mężczyzn są:

- Jack Higgins — „Nie dokończony list",
- Graham Masterton — horrory (wszystkie, jakie są) i książki o udanym życiu seksualnym — m.in. „Magia seksu",
- wszystkie tytuły Stephena Kinga, Collina Forbesa, Kena Folleta, Fredericka Forsythe'a, Roberta Ludluma, Alistera McLeana, Hansa Hellmuta Kirsta, Jamesa Clavella, Toma Clancy'ego.

Z polskich autorów rekordy biją Jerzy Kosiński i jego „Malowany ptak", „Kroki", „Wystarczy być", "Przechodząc obok" i Ryszard Kapuściński — „Imperium", „Cesarz", Waldemar Łysiak - książki o Napoleonie, „Flet z mandragory", „Statek".

Bardzo ciekawe zjawisko występuje w czytelnictwie młodzieży. Otóż młodzież olsztyńska czyta książki o wiele bardziej ambitne, niż ludzie starsi, ale ciągle pytają też o książki, które były popularne 10 i 20 lat temu.

Tak więc młodzież licealna i studenci czytają chętnie książki z serii „Salamandra" i „Da Capo" — ale nie romanse.

Najpopularniejszymi autorami wśród młodzieży są:

- Kurt Vonnegut („Śniadanie mistrzów", Rzeźnia nr 5", „Kocia kołyska"),
- William Wharton — „Ptasiek", „Tato", „Werniks", „Wieści",
- Umberto Eco — „Imię Róży", „Wahadło Foucaulta", „Zapiski na pudełku od zapałek", „Drugie zapiski na pudełku od zapałek",
- Vladimir Nabokow — „Lolita", „Blady ogień", „Opowiadanie",
- Irving Stone — „Pasja życia"

– John Steinbeck – „Na wschód od Edenu",
– James Jones – „Stąd do wieczności" i „Gwizd",
– R.R. Tolkien – „Władca Pierścieni", „Hobbit",
– N. Kleinbaum – „Stowarzyszenie umarłych poetów",
– Jonathan Caroll – „Kraina Chichów", „Muzeum psów", „Głos naszego cienia", „Po ciszy",
– P. Süskind – „Pachnidło", „Historia Pana Sommera", „Kontrabasista",
– M. Crichton – „Park Jurajski", „Kongo",
– Mario Puzo – „Sycylijczyk", „Ojciec chrzestny"
– G. Grisham – „Firma", „Klient", „Raport Pelikana".

Młodzież ciągle chętnie sięga po „Małego Księcia" A. de Saint-Exupery'ego czy „Anię z Zielonego Wzgórza" L. M. Montgomery.

Z autorów polskich rekordy popularności wśród młodzieży bije od dawna Małgorzata Musierowicz. W tym roku ukazały się wznowienia wszystkich jej książek i wspomnienia pt. „Tym razem serio". Wszystkie książki jej autorstwa są rozchwytywane.

Młodzi ludzie – tzw. młodsza młodzież nadal chętnie czytają książki Hanny Ożogowskiej, Krystyny Siesickiej, Haliny Snopkiewicz, Edmunda Niziurskiego czy Zbigniewa Nienackiego.

Z lektur poszukiwana była „Mitologia" Parandowskiego, „Ten obcy" I. Jurgielewiczowej, „Kamienie na szaniec" Aleksandra Kamińskiego, „Sklepy cynamonowe" Brunona Schulza.

Zainteresowanie książką popularnonaukową jest mniejsze, niż beletrystyką. Czytelnicy szukają książek z zakresu prawa, marketingu, ekonomii, ekologii, religioznawstwa. Modne są książki psychologiczne i parapsychologiczne a także traktujące o filozofii Wschodu. Chętnie przeglądane są nowe encyklopedie i słowniki.

Wręcz rozrywany jest „Pamiętnik narkomanki" Barbary Rosiek i „My, dzieci z dworca ZOO" – Christiane F. Chętnie czytane są historyczne książki Barbary Tuchman – „Odległe zwierciadło", „Wyniosła wieża", „Szaleństwo władzy".

Mało popularna jest poezja – a szkoda. Ciekawe, dlaczego. Czyżby czasy były takie twarde i konkretne, że nie ma w nich czasu na chwilę refleksji, zadumy i piękna?

Na koniec jeszcze kilka słów o tym, co czytają dzieci. Otóż dzieci uwielbiają książki nowe, kolorowe, bogato ilustrowane, w których jest

mało tekstu. Ostatnio dużo jest takich książek i wszystkie są chętnie pożyczane, m.in. Seria z królikiem Bugsem, wydawnictwa W. Disney'a np. „Piękna i bestia", „Królewna Śnieżka", „Trzy świnki", „Kopciuszek", „Pinokio".

Popularne są wierszyki J. Brzechwy, W. Chotomskiej, J. Tuwima wydane w formie małych książeczek.

Ostatnio wznowiono niektóre książki o Muminkach T. Janson — wszystkie są często pożyczane. Dzieci wypożyczają z bibliotek również książki A. Lindgren (Seria z Pippi, „Ronia, córka zbójnika"), „Baśnie" J. Ch. Andersena i książki o przygodach żółwi Ninja. Chętnie czytane są komiksy — gł. Asterix, Thorgal, Kajko i Kokosz, Kleks.

Starsze dzieci czytają chętnie książki z cyklu „Ważne sprawy dziewcząt i chłopców" i książeczki M. Musierowicz dla dzieci.

Chłopcy czytają książki fantastyczne — m.in. A. Sapkowskiego („Miecz przeznaczenia", „Ostatnie życzenie").

Wszystkie dzieci — starsze i młodsze — czytają chętnie książki o zwierzętach — także popularnonaukowe i traktujące o hodowli.

Na ogół z czytelnictwem jest dobrze, ludzie czytają dużo i chętnie, może tylko przydałoby się trochę więcej poezji.

Joanna Wójcik

II. LUDZIE Z KRĘGU KSIĄŻKI

Mazurskie książki Hansa Hellmuta Kirsta

Urodzony w Ostródzie Hans Hellmut Kirst (1914-1989) należał do najbardziej popularnych pisarzy niemieckich. Jego powieści zostały przełożone na 30 języków i wydane w nakładzie przekraczającym 15 milionów egzemplarzy. Taką poczytność książek tego pisarza krytycy upatrywali nade wszystko w sposobie ujmowania tematów z niedawnej przeszłości Niemiec, właśnie z czasów hitlerowskich, które autor przeżył. Był przecież od 1934 roku żołnierzem Wehrmachtu. Przeszedł wszystkie stopnie podoficerskie, a w czasie wojny dosłużył się rangi porucznika. Walczył w Polsce, Francji i Rosji. Pod koniec wojny został nauczycielem w szkole artylerii w Schongau. Po latach pisarz powiedział, że gdyby nie tkwił w tamtym systemie hitlerowskim tak głęboko, to nigdy by go tak dokładnie nie poznał, aby móc później napisać swoje książki z ich całą analityczną precyzją, prawie fotograficzną[1]. Szczególność jego pisarstwa tkwiła w obserwacji i opisie epizodów codziennego życia koszarowego i w charakterystyce postaci. Jak napisał Marceli Ranicki: „Kirsta psychologia zdumiewa bystrością i powierzchownością. Gdyby się silił na analizę psychologiczną – jego książki byłyby nieznośne"[2]. Po prostu Kirst wprowadzoną postać z miejsca charakteryzuje kilkoma pewnymi pociągnięciami pióra. W ten sposób powstaje osobliwa karykatura, która w trakcie rozwoju akcji nie ulega żadnej zmianie. Mimo tego postacie nie rażą uproszczeniami. Są bowiem umieszczane we wciąż innych sytuacjach. Akcja często jest okraszona wątkami sensacyjnymi.

W Niemczech pierwszym książkom Kirsta towarzyszyły gwałtowne protesty i żądania konfiskaty. Krytyka ducha pruskiej musztry i obrachunek z nazizmem budziły niezadowolenie tych, którzy wciąż byli nasiąknięci przeszłością. Kiedy w 1954 roku został wydany pierwszy tom „08/15" członkowie tylko co powstałych „Soldaten bunde" i „Stal-

helmów" uznali, że powieść narusza honor niemieckiego żołnierza, a rozmaite „Fraueschafty" dopatrywały się w książce zniesławienia niemieckiej kobiety[3]. Nawet osobistości z rządu Republiki Federalnej Niemiec dały wyraz swemu niezadowoleniu z powodu wydania powieści. Autorowi i wydawnictwu Descha wytoczono procesy sądowe. Kierowano wobec nich pogróżki. Sam minister Franz Strauss usiłował zdyskredytować Kirsta podając do publicznej wiadomości, że był on hitlerowskim oficerem politycznym i „prawdziwym propagandzistą goebelsowskim", czego zresztą sam Kirst nie ukrywał. Tymczasem, a może i dlatego, rosły nakłady jego książek. Trylogię „08/15", jak wiadomo, Paul May sfilmował. Przekładano jego książki. W krajach obozu wschodniego nie tłumaczono jednak tych, które mogły budzić analogie pomiędzy systemami rządów. Wymowny jest fakt, że w Związku Radzieckim nie wydano żadnej książki tego pisarza.

Hans Hellmut Kirst debiutował w 1950 roku powieścią „Nazywaliśmy go Galgenstück", ale trzy lata wcześniej wystawiono jego komedię „Auch dem Gesindel spielen Floten". Potem, jak z rogu obfitości posypały się kolejne powieści, jako pierwsza „08/15". Wielkie powodzenie czytelnicze trylogii skłoniło autora do napisania dwóch dalszych tomów, zatytułowanych „08/15 Heute" i „08/15 in der Partei". Następne to „Fabryka oficerów", „Powojenni zwycięzcy", „Noc długich noży", „Prawo Fausta", „Błyskawiczne dziewczyny", „Noc generałów", „Bunt żołnierzy" i inne.

Kirst jest autorem 53 powieści. Wszystkie ukażą się w poczytnej serii dzieł wybranych pod redakcją dr. Karola Czejarka[4].

Wśród nich znajduje się aż siedem książek, które autor poświęcił swoim rodzinnym Mazurom. Szczególne miejsce zajmuje „Deutschland, deine Ostpreussen" (Niemcy, twoje Prusy Wschodnie) z podtytułem: książka pełna osobliwości. Chodzi oczywiście o osobliwości wyróżniające Prusy Wschodnie. Zawarł je w 30 rozdziałach. Zakres podjętych w tej książce tematów jest dość szeroki. Obok wydarzeń historycznych ukazał fragmenty biografii wielkich ludzi, pochodzących z Prus Wschodnich, wiele miejsca poświęcił etnografii, krajobrazowi, gospodarce, prostym ludziom, którzy przez wiele lat mieszkali na tej ziemi. Tu w okolicy Bożego Narodzenia stawiano przybraną choinkę w oborze i wierzono, że w sylwestra, a nie w Wigilię, zwierzęta przemawiały ludzkim głosem. Na stypie śpiewano nie zawsze pobożne pieśni, ale także tańczono. Z całą powagą traktowano, tak jak na pobliskim

Mazowszu, opowieści o topichach. Kirst zawarł w tej książce również sporo szczegółów z własnego życia i swoich bliskich, jak np. ten, że w Stębarku opodal Pola Grunwaldzkiego spędził kilkanaście lat swego życia[5], bądź ten, że w Ostródzie jego babcia była położną, dziadek zaś ślusarzem kolejowym, który z upodobaniem opiekował się leśnymi zwierzętami i czytał powieści Dostojewskiego, Dickensa i Balzaka. Jeden z krewnych był fryzjerem i amatorsko malował obrazy, a ciotka pracowała w sklepie futrzarskim, który z czasem stał się jej własnością, inna ciotka zaś sprzedawała kwiaty. W rodzinie znajdowali się dozorcy miejscowego więzienia oraz zawodowi żołnierze[6].

Wskazywał na zapożyczenia z języka polskiego np. die Kosse zamiast die Ziege, wprowadzanie potraw kuchni litewskiej, polskiej i rosyjskiej. Każdy opis zaopatrywał trochę ironicznym stwierdzeniem: bo nie byliśmy małostkowi, co nam odpowiadało, to przyjmowaliśmy od innych[7]. Zanotował wreszcie zabawne powiedzonka, jak m.in. te: „Vögel, die früh singen, frisst die Katzhe", bądź "Was der Bauer nicht kennt, das frisst er nicht", albo anegdotę o tym, że jak gospodarz nakrył in flagranti w łóżku swoją żonę z najbardziej pracowitym parobkiem, to wykrzyknął: Innemu bym nie podarował, ale tobie potrącę przy wypłacie.

Kirst z całą powagą pisał o swym przywiązaniu do Prus Wschodnich, ale z przymrużeniem oka wskazywał na zabawne przyzwyczajenia mieszkańców, wtedy gdy pisał o kolorach Prus Wschodnich: niebieskim, czerwonym i białym[9] albo, że z Kętrzyna pochodził ten, który wymyślił grę w skata, a pozostali partnerzy byli mieszkańcami Bartoszyc i Tylży. Pisarz odnosił się z dobrotliwym uśmiechem, jak mało kto, do stron rodzinnych. Z pewną nostalgią i żalem napisał, że wtedy w 1968 roku nie mógł tej swojej „małej Ojczyzny" odwiedzić, bo, jak napisał: „Kto odwiedził Ostródę, to płakał dwa razy, raz kiedy zobaczył to miasto, potem, jak przyszło je opuścić"[10]. Właściwie tak można napisać o każdym mieście, ale Kirst powiedział to o rodzinnej Ostródzie. Pisarz mija się nieco z prawdą, kiedy przytacza wypowiedź polskiego Mazura, rzekomo zanotowaną po plebiscycie w 1920 roku: „Tutaj żyję i tu mogę żyć, mogę rozmawiać po polsku, do mego Boga się modlić i moje pola uprawiać tak, jak mi się podoba. Każdego dnia jestem syty i pragnienie też mogę zaspokoić. Mieszkający obok nie naruszają mego spokoju. Czego mi trzeba więcej?"[11].

Kirst jakby nie chciał widzieć powstałych antagonizmów pol-

sko-niemieckich i prześladowań tych, którzy 11 lipca 1920 roku oddali swe głosy za Polską. Pisarz powtórzył przy tym błąd z reguły popełniany w piśmiennictwie niemieckim, że w 1920 roku mieszkańcy jedenastu powiatów południowych Prus Wschodnich głosowali za Polską i Prusami Wschodnimi, a nie za Polską i Niemcami. Ostatecznie takie sformułowanie kartek wyborczych miało także wpływ na wynik głosowania, bo Mazurzy i Warmiacy mieli możliwość wyboru pomiędzy tym co było i prawie nieznanym państwem polskim, które tylko co powstało i było akurat zaangażowane w wojnę z Rosją bolszewicką. Skoro już dotknąłem spraw narodowościowych, to godzi się w tym miejscu przywołać kilka zdań z mazurskiej powieści „Wilki": W naszej wsi jeszcze przed niewielu dziesięcioleciami niemieccy chłopi żyli obok polskich, protestanci obok katolików, urzędnicy, którzy mieli słowiańskich przodków, obok tych, którzy byli po prostu Prusakami. Nikt nie miał zastrzeżeń co do języka, wiary sąsiada. Ksiądz odprawiał regularnie polskie i niemieckie nabożeństwa[12]. Według autora zatem dopiero czasy hitlerowskie wniosły narodowe konflikty, co mija się przecież z prawdą historyczną. Bo Kirst przechodzi obojętnie obok narodowego poczucia Mazurów. Przyjął właściwe sobie zaszeregowanie: Mazurzy są Niemcami albo Polakami, zwolennikami Hitlera bądź przeciwnikami nazizmu, w postawie moralnej — ludźmi prawymi lub niezdolnymi do jakiegokolwiek wartościowania. Są to postacie prawie wyjęte z westernów.

Pozytywnym bohaterem jest na pewno Alfons Materna. Ten, który sprowadził sobie pracowitą żonę z Polski, był trochę odludkiem i jak napisał Kirst w "Deutschland, deine Ostpreussen" odważył się publicznie zaprotestować, kiedy sołtys oznajmił, że we wsi wszystkie głosy w wyborach 1933 roku oddano na NSDAP. Materna zareagował publicznie, że musiała nastąpić omyłka, bo on głosował przecież inaczej. Następnie przyznało się do tego we wsi jeszcze siedmiu gospodarzy. Przez to Materna stał się zakałą wsi. Niby ubrany w płaszcz wiejskiego przygłupka, uprawiał swoje dorodne ziemniaki, największe w całych Prusach Wschodnich. We wsi przyjęło się nawet powiedzenie: byś nie skończył jak Materna! Może odnosiło się to do sytuacji z powieści „Pan Bóg śpi na Mazurach", w której napotykamy wzmiankę, że gospodarz o tym nazwisku został zamordowany przez Grabowskiego, który później próbował nawiązać romans z wdową. W „Wilkach" natomiast Materna wraz z Jakubem Jabłońskim stanowią swoistą opo-

zycję antyhitlerowską (mimo wszystko w tamtych warunkach jest to epizod mało prawdopodobny), bo wysadzają pociągi między Gietrzwałdem a Giżyckiem. Są to raczej wyobrażenia pisarza w rodzaju: tak mogło być, ale nie było.

Nie tylko w powieściach mazurskich Kirst obrał sobie za temat wydarzenia z okresu tworzenia się systemu hitlerowskiego. Pokazał jak w niewielkich miejscowościach odbywało się przejmowanie władzy przez nazistów. Na Mazurach wpływy partii hitlerowskiej rosły rychlej niż w innych częściach Niemiec. Mazurscy chłopi nękani kryzysem w rolnictwie, zagrożeni w swojej egzystencji chętniej poddawali się propagandzie hitlerowskiej. Idee tej partii, demagogiczne wezwania trafiały na podatny grunt. Popierała je nade wszystko młodzież wiejska. Spośród niej rekrutowały się oddziały szturmowe. Właśnie brak perspektyw na poprawę życia w warunkach Republiki Weimarskiej pchał młodych Mazurów w szeregi nowego ruchu[13]. Kirst stwierdził lapidarnie, że pachołkowie nagle stali się przywódcami ludu[14]. W powieściach zaś poddał ten proces swoistej analizie. Najpierw w „Pan Bóg śpi na Mazurach" w formie groteskowej pokazał jak właściciel majątku — Leberecht, którego wierzycielami była większość gospodarzy, utworzył komórkę NSDAP w niewielkiej wsi Maule. Uzasadnił to w ten sposób: „jeżeli nie założymy miejscowej grupy, podetknie się ją nam pod nos. Teraz jeszcze możemy wybrać ludzi, których gęby nam się podobają"[15]. Potem może być inaczej. Podczas zebrania wiejskiego, zakrapianego piwem i wódką, nakazał więc Leberecht wybranie szynkarza Nowakowskiego na ostgruppenführera, na szefa SA — gorzelnianego Schwesiga, na kierownika propagandy — nauczyciela Neunterichta, na kierownika grupy do spraw rolnictwa bardzo kiepskiego gospodarza — Grabowskiego, a na skarbnika — właściciela sklepu kolonialnego — Wanglera. Nie wszyscy mogli otrzymać stanowiska kierownicze. Najgłośniej upominającym się o funkcję partyjną był pastor Bachus, który w trakcie biesiady stwierdził, że nie widzi żadnych rozbieżności między założeniami partii i Kościoła ewangelickiego. W „Wilkach" jednak wszystko odbywa się już na serio, w atmosferze wzajemnej nieufności, zawiści i walki o stołki partyjne oraz uznanie zwierzchników z powiatu. W tej rywalizacji giną ludzie. Johannes Eichler i Eugen Eis są nieustępliwi. Eichler ostatecznie musiał zginąć, a Eis usatysfakcjonowany zwycięstwem wypowiedział: „większość ludzi to bydło, tylko potęga mocniejszego trzyma ich w ry-

zach"[16]. Odtąd on rządził w Maulach, wsi oddalonej o godzinę jazdy pociągiem do Olsztyna, z 639 mieszkańcami, jednym koniem przypadającym na 10 mieszkańców i jednym psem na dwudziestu ludzi[17]. Leżała ta wieś niedaleko granicy z Polską. Dlatego we wsi było wciąż zatrudnionych od 9 do 12 Polaków zza miedzy, a blisko stu przybywało tam w okresie zbierania ziemniaków[18]. W pobliżu Ostródy nie ma wsi o takiej nazwie. Biorąc pod uwagę topografię mogły to być Dylewo albo Marwałd, a najpewniej Stębork.

W Maulach Kirst zlokalizował także akcję dwunastu zabawnych historyjek mazurskich, napisanych z dobrotliwym uśmiechem o czasach, które bezpowrotnie minęły. Nadał im tytuł: "Die seltsamen Menschen von Maulen" (Osobliwi ludzie ze wsi Maule). Wśród tych dwunastu wesołych i pogodnych opowieści, jak zaznaczono to w podtytule, są historyjki o tym, jak wprowadzono maciorę do kościoła w czasie nabożeństwa, o tym, jak Hermann Rudolf Ritzler z listonosza stał się kierownikiem komórki NSDAP we wsi, o Konradzie Kaminskim, który wyrabiał potajemnie alkohol i zapił się na śmierć, o żandarmie Krogernie, który ożenił się z Polką spod Krakowa i po 1933 roku przeszedł na emeryturę, bo nie nadawał się do wykonywania swojej funkcji w nowych warunkach, o szewcu Gustawie Mondrachku, co to utrzymywał kontakty z siłami pozaziemskimi, psie Tobiaszu, który potrafił pogodzić dwóch zwaśnionych braci, nadto zabawna historia o zającu, który dwukrotnie wskoczył do wykonanej mogiły podczas uroczystego pogrzebu Ernsta Theodora Lazarka, jednego z zamożniejszych gospodarzy we wsi. Opowiastki związane są tymi samymi bohaterami. Przypominają one teksty ze zbiorów Siegfrieda Lenza „Słodkie Sulejki", Ewy Marii Sirowatki „Frühstück mit Herrn Schulrat" czy Günthera Ruddiesa „Bärenhang unter dem Bundesadler". Podobny charakter mają opowiadania z tomu „Niezwykłe wesele w Bärenwaldzie".

W innej konwencji zostały napisane dwie dalsze powieści, a mianowicie: „08/15 w partii" oraz „Niesamowity sługa boży". Akcja piątego tomu „08/15" została umiejscowiona w Gilgenrode (jest to złożenie pierwszego członu niemieckiej nazwy Dąbrówna z drugim członem Ostródy). Miasteczko znajduje się nad jeziorem, a wydarzenia rozgrywają się w ciągu kilku tygodni w pamiętnym 1933 roku. We właściwym sobie stylu Kirst przedstawił relację z życia Konrada Breitbacha, który nauczywszy się na pamięć kilku fragmentów z „Mein

Kampf", wypowiadał je wszędzie i przy każdej okazji. Tymi cytatami zaskakiwał nie znających treści programowej książki Hitlera małych ludzi w miasteczku. W krótkim czasie Breitbach został pierwszym człowiekiem z Gilgenrode i najmłodszym w III Rzeszy ortsgruppenleitherem. Z jednej strony swoje postępowanie uzasadniał tym, że pragnął dopomóc bratu, a z drugiej zaś, by znajdując się w elicie władzy — nie dopuścić do niej jeszcze gorszych ludzi. Ta teoria mniejszego zła nam Polakom znana jest z niedawnej przeszłości. W powieści Kirsta główny bohater zdołał skompromitować poprzedniego szefa NSDAP w Gilgenrode — Sonnenbluma. Dzięki prowadzonej intrydze doprowadził do zatargów między hitlerowcami i ostatecznie samobójstwa jednego z nich. Wszystko to odbywa się w środowisku zwykłych ludzi, wciągniętych w tryby brunatnej władzy. Napotykamy też bohaterów z innych powieści tego pisarza, chociażby pastora Bachusa, który w „Pan Bóg śpi na Mazurach", był zwykłym duchowym, a w „Wilkach" z powodu prowokacji (był zbyt łatwowierny) został skazany na 10 lat ciężkich robót. Otóż Schlaguweit z namowy szefa propagandy — Neubera podsunął pastorowi antyreżimowe pismo "Stimmen der Kirche", a pastor nie przewidując podstępu, w oparciu o zawarte w nim teksty wygłosił kazanie. To pozwoliło Neuberowi oskarżyć Bachusa o postawę antyhitlerowską. W ten sposób zamknięty został kościół w Maulach. W „08/15 w partii" najpierw pastor pochował na miejscowym cmentarzu hitlerowca, który popełnił samobójstwo, czym naruszył obowiązujące przepisy kościelne, a potem sam targnął się na własne życie, wszedł na tylko co pokryte lodem jezioro i utonął. Na taki sam krok zdecydował się pastor Lanchton z powieści „Niesamowity sługa boży". W ten sposób uniknął prześladowań ze strony hitlerowców.

Pator Lanchton jest duchownym dość osobliwym. Chętniej rozmawiał z wodnikiem niż z Bogiem. Został skierowany do pracy duszpasterskiej w Brzozówce, swojej rodzinnej wsi, gdzie właścicielem majątku był jego brat — bliźniak Maksymilian von Felsenegger, który doprowadził nieprzemyślanymi rozkazami w czasie pierwszej wojny światowej do śmierci i kalectwa wielu żołnierzy. Z tego powodu pastor nie utrzymywał kontaktów z bratem. Na łożu śmierci von Felsenegger uczynił jednak pastora, zamiast syna i żony, spadkobiercą majątku, a duchowny pragnął zamienić pałac na przytułek dla weteranów wojny. Na przeszkodzie w pełnym zrealizowaniu tego przedsięwzięcia stanęli żona Felseneggera i jej syn Henryk, będący zwolennikami partii

hitlerowskiej. Dlatego byli w stanie doprowadzić do zmiany testamentu, zwłaszcza że powiernikiem w wypełnieniu życzenia właściciela został adwokat z Olsztyna, Żyd Griener.

Również w innych powieściach Kirst często przywoływał zdarzenia i ludzi z Prus Wschodnich. Między innymi kapral wywiadu z drugiego tomu „08/15" był w cywilu inżynierem z Królewca. Główny bohater z „Błyskawicznych dziewczyn" inżynier Antoni Wagner urodził się również w mieście nad Pregołą, w tej powieści jeden z bohaterów częstował innych żołnierzy królewieckimi marcepanami. W czasie uroczystości w „Powojennych zwycięzcach" z wieczorem autorskim miał wystąpić poeta Egon Grabowski z Prus Wschodnich, „skąd został wygnany lecz teraz usiłował zapuścić korzenie w tym kraju"[19].

Kirst opracował też antologię krótkich gawęd zatytułowanych "Und Petrula lacht" (1974), drugie wydanie ukazało się już jako „Opowiadania z Prus Wschodnich" (1987). We wstępie napisał: „Przez wszystkie lata Prusy Wschodnie zapewniły schronienie wszystkim: prześladowanym chrześcijanom, zatroskanym o prawdziwą wiarę, politycznym uciekinierom niemogącym się pogodzić z poglądami domu królewskiego i rewolucjonistom, ale też światłym gospodarzom i obowiązkowym urzędnikom"[20]. W tomie znalazły się teksty 36 pisarzy, wywodzących się z Prus Wschodnich. Wśród nich Grete Fischer, Johanny Wolff, Charlotte Keyser, Siegfrieda Lenza, Johannesa Bobrowskiego, Agnes Miegel, Ernsta Wiecherta, także samego Kirsta. Jego opowiadanie zatytułowane „Das Leben - ein Fest" pochodzi z tomu „Deutschland, deine Ostpreussen" i zawiera opowieść o dwóch zwaśnionych Mazurach: Kwassie i Pokornym, którzy musieli się pogodzić, jak to wielokrotnie w życiu bywa, z postanowieniem swoich dzieci o zawarciu małżeństwa, córka Pokornego wyszła za mąż za syna Kwassa.

*

Niemiecki krytyk Kasimir Edschmid umieścił twórczość Hansa Hellmuta Kirsta między tym, co napisał Ernst Wiechert a Siegfried Lenz. Moim zdaniem w tej opinii jest trochę przesady, bo inni nazywają tę prozę Kolportagenromane czyli takie sobie zwykłe powieści, które przemijają[21]. Wszyscy jednak potwierdzają łatwość konstruowania przez Kirsta akcji, umiejętność pobudzania ciekawości czytelników.

Kirsta łączy z Wiechertem i Lenzem przywiązanie do ziemi rodzinnej. Spędził na niej pierwsze dwadzieścia lat swego życia i nie mógł o niej zapomnieć, dlatego tak często wątkami mazurskimi ozdabiał swoje książki. Nie zdążył odwiedzić rodzinnej Ostródy. Zmarł sześć lat temu 23 lutego 1989 roku w Bremie.

1. K. Masłoń, Wszystkie powieści Kirsta z Ostródy. „Rzeczpospolita" 1992 nr 164 z 14 VIII.
2. M. Ranicki, Rewolta porucznika Kirsta, Twórczość 1957 nr 1 s. 120.
3. tamże s. 121.
4. T. Z. Zapert, wywiad z dr. Karolem Czejarkiem, „Express Wieczorny" 1992 nr 126 z 30 VI s. 10.
5. H.H. Kirst, Deutschland, deine Ostpreussen. Ein Buch voller Vorurteile" Hamburg 1968 s. 22.
6. tamże s. 13.
7. tamże s. 80
8. niem. Ptaszki, które wcześnie świergocą — zjada kot, „Czego gospodarz nie znał — tego nie jadł".
9. Die Augen vom Rufen,
   die Nase rot vom Saufen,
   die Haare weiss vom Huren
   das sind die Farben Masuren
   w swobodnym tłumaczeniu:
   Oczy niebieskie z kradzieży
   Nos czerwony z nadużywania alkoholu
   włosy białe z nierządu
   to są właśnie barwy Mazur
10. H.H. Kirst, Deutschland ... s. 98
11. tamże s. 139
12. H.H. Kirst, Wilki, Warszawa 1992 s. 500
13. B. Koziełło-Poklewski, Kształtowanie się postaw politycznych ludności Mazur w okresie międzywojennym w: Zagadnienia narodowościowe w Prusach Wschodnich w XIX i XX wieku. Olsztyn 1993 s. 126.
14. H.H. Kirst, Deutschland, s. 160.
15. tenże, Pan Bóg śpi na Mazurach, Olsztyn 1991 s. 65.
16. tenże, Wilki, s. 370.

17. tenże, Die seltsamen Menschen von Maulen. Heitere Geschichten aus Ostpreussen, Monachium 1987 s. 8.
18. W Prusach Wschodnich znajdowały się dwie wsie o nazwie Maule: jedna w powiecie braniewskim w gminie Płoskinia, a druga pod Królewcem.
19. H.H. Kirst, Powojenni zwycięzcy, 1963 s. 243.
20. tenże, Erzahlungen aus Ostpreussen, Heiteres und Besinnliches, 1987.
21. J. Koprowski, Hesse, Remarque i Kirst, Nowe Książki, 1991 nr 11, s. 74.
22. H. H. Kirst, Wilki s. 503-504.

dr Jan Chłosta

Pani Urszuli Wojtyniak bibliotekarska służba

We wrześniu 1994 r. po 37 latach pracy zawodowej przeszła na emeryturę Pani **Urszula WOJTYNIAK** ze Słonecznika (gm. Morąg). Już sam fakt, że aż 36 lat pozostawała w bibliotekarskim fachu, skłania do tego, by młodym zaprezentować, a starszym przypomnieć jej losy życiowe i zawodowe.

Rodzina Pani Urszuli zamieszkiwała przed wojną w Miłomłynie. Pod koniec wojny, wobec nadchodzącego frontu jej rodzice zdecydowali się emigrować na Zachód. Podczas ofensywy radzieckiej w Pasłęku zginął ojciec. Ludzie, którzy tak jak rodzina Pani Urszuli nie zdołali uciec przed frontem, wracali z powrotem do opuszczonych domostw. Matka Pani Urszuli już bez męża wyruszyła z dziećmi do Słonecznika, gdzie mieszkała jej siostra. Droga była ciężka i niebezpieczna. Do dziś Pani Urszula, mimo że wówczas była małą dziewczynką, pamięta, jak szła przez Morąg usłany ciałami poległych. Zamieszkali początkowo na kolonii w Słoneczniku. Gospodyni, która przyjęła ich pod swój dach, została potem wywieziona do Rosji. W czasie reformy rolnej rodzina musiała opuścić gospodarstwo.

Pierwszą pracę otrzymała 17-letnia Urszula w Mazurskiej Spółdzielni Inwalidów. Już 1 lipca 1958 r. za namową miejscowej nauczycielki Heleny Ponieważ, zaczęła pracować w Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Słoneczniku. Pracując zdobywała wykształcenie, najpierw ukończyła 2-letni kurs POKKB w Olsztynie, potem LO w Morągu. W latach osiemdziesiątych uzyskała kwalifikacje starszego bibliotekarza. W pracy dyplomowej przekazała doświadczenia zawodowe wieloletniego pracownika bibliotek dwu sieci: publicznej i szkolnej w środowisku wiejskim.

Przez niemal cztery dziesięciolecia mieszkańcy Słonecznika spotykali się z Panią Urszulą w bibliotece. Początkowo łączyła ona obowiązki bibliotekarskie z prowadzeniem świetlicy wiejskiej dla młodzieży. Od 1975 r. po połączeniu bibliotek publicznej i szkolnej obok obowiązków bibliotekarskich, parała się pracą dydaktyczno-wychowawczą jako nauczyciel-bibliotekarz.

Inicjatywność i zaangażowanie towarzyszyły wszystkim poczynaniom Pani Urszuli, a więc udostępnianiu książek i czasopism mieszkańcom Słonecznika, prowadzeniu kilku punktów bibliotecznych, uczestniczeniu w budowie wiejskiego domu kultury, w którym potem znalazła lokum biblioteka, intensywnej pracy upowszechnieniowej. Przez całe lata biblioteka w Słoneczniku była otwarta dla czytelników do godziny 20^{00}, by mogli z niej korzystać uczniowie dojeżdżający do szkół średnich. Pracy Pani Urszuli towarzyszyły zawsze uśmiech, życzliwość i serdeczność dla wszystkich czytelników. Każdy czytelnik czuł się w bibliotece ważnym gościem, a wielu z nich znalazło w Pani Urszuli dobrego przyjaciela.

Warto przypomnieć, że bibliotekę w Słoneczniku odwiedziło wielu pisarzy, a więc Hanna Ożogowska, Maria Zientara-Malewska, Julian Kawalec, Eugeniusz Paukszta, Stefan Połom, Joanna Papuzińska, Wiktor Zawada, Henryk Panas, Stefan Atlas, Zdzisław Nowak, Zbigniew Domino. Echa tych spotkań do dziś pozostają we wspomnieniach kilku pokoleń czytelników biblioteki w Słoneczniku, trwają też w wypowiedziach znamienitych gości. Wiktor Zawada po spotkaniu napisał „Dobrze mi tu było, pogadano jak z człowiekiem. Jak Boga lubię, chciałbym tu jeszcze być". Henryk Panas pisał „Dawno nie miałem tyle przyjemności. Jestem naprawdę szczerze wzruszony przebiegiem spotkania autorskiego z młodzieżą w Słoneczniku". Stefan Atlas stwie-

rdził krótko „Bibliotece w Słoneczniku — brawo!". Takie opinie mogą być powodem do dumy i zadowolenia z wykonywanej pracy.

Bibioteka w Słoneczniku prowadzona przez Panią Urszulę Wojtyniak przez wiele lat pozostawała wizytówką gminy Morąg. Odbywały się tam szkolenia i seminaria powiatowe, sympozja ogólnopolskie, wycieczki itp. Pani Urszula podejmowała liczne grupy bibliotekarzy zarówno z kraju, jak i z zagranicy. Bywali w Słoneczniku bibliotekarze z różnych województw: zielonogórskiego, konińskiego, siedleckiego, słupskiego, ale też Węgrzy i Czesi. W 1984 r. w ramach Krajowej Narady Bibliotekarzy gościli w Słoneczniku przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Ministerstwa Oświaty i Wychowania.

W ostatnich, trudnych dla bibliotek latach, przedmiotem szczególnych zabiegów Pani Urszuli stało się zdobywanie nowych książek. Dzięki Jej staraniom dary stały się poważnym źródłem uzupełniania zbiorów biblioteki publicznej w Słoneczniku. Pani Urszula pozyskała jako dary 99 książek w 1992 r., 245 książek w 1993 r., 257 książek w 1994 r. a były to głośne nowości rynku wydawniczego rozchwytywane przez czytelników.

Nasza Koleżanka zdobyła zarówno zaufanie i szacunek swoich czytelników, jak i uznanie współpracowników i przełożonych. Sama twierdzi, że nie ma dla niej piękniejszego zawodu, a wykonywała go z chęci pełnienia służebnej roli pośrednika między czytelnikiem a książką. Dobro czytelnika zawsze było dla niej sprawą najważniejszą. Taktowna, opanowana, spokojna i pogodna, wytrwale i uparcie realizowała potrzeby czytelników, polegając na własnych zbiorach i umiejętnościach, sprowadzając książki i zdobywając informacje w innych bibliotekach, a ostatnio znajdując wielu ofiarodawców książek.

Pani Urszula otrzymała wiele nagród, odznaczeń, wyróżnień m.in. Dyplom Honorowy Ministra Kultury i Sztuki za osiągnięcia w upowszechnianiu kultury, ale najważniejszym efektem wieloletniej pracy bibliotekarskiej jest dla Niej rozczytane środowisko i wdzięczność czytelników.

Maria Majewska

III. WARTO WIEDZIEĆ

Rozmaitości literackie

W roku 1979 w drugim obiegu ukazała się powieść Tadeusza Konwickiego „Mała Apokalipsa". Była wydana w podziemiu, więc autor od czasu do czasu odbierał anonimowe telefony z szykanami. Spodziewał się reakcji organów bezpieczeństwa.

Któregoś dnia zadzwonił telefon.

Drżącą ręką podniosłem słuchawkę i usłyszałem zdenerwowany, prawie histeryczny głos nieznajomego człowieka: — Panie Konwicki, właśnie przeczytałem pańską „Małą Apokalipsę". Podaje pan w niej receptę na łupież. Ale przy jednej ingrediencji nie ma wartości wagowej. To pewnie błąd korektorski, a ja potrzebuję natychmiast tej recepty. Dla mnie to sprawa życia i śmierci.

Pisarz musiał dzwonić za granicę do przyjaciela — lekarza, który był autorem recepty, po to by czytelnikowi ratować życie.

(wg: Tadeusz Konwicki *Zorze wieczorne*)

* * *

Tadeusz Różewicz też odbiera czasem osobliwe dowody popularności. Zdarza się, że zdesperowani maturzyści wrocławscy dzwonią do niego z prośbą, by streścił „Kartotekę", bo już za późno by ją czytać.

* * *

Sławomir Mrożek uchodzi za człowieka milczącego z natury. Oto dwa zdarzenia:

— *Kiedy był Dürrenmatt w Warszawie, na jednym ze spotkań z pisa-*

rzami zwrócił uwagę na milczącego i smutnego, który nie podzielał ogólnego ożywienia sali. Gość zapytał go więc, czy nie ma jakiegoś pytania. Mrożek na to: „Co słychać?"

(Ryszard Kosiński
Głowy podwawelskie, 1965)

— Był rok 1979, ostatni, w którym Jarosław Iwaszkiewicz pełnił — przed śmiercią funkcję przewodniczącego ZG ZLP. Właśnie wtedy Sławomir Mrożek przyjechał z Paryża na parę tygodni do Warszawy. Na prezydium ZG ZLP Iwaszkiewicz postawił był wniosek, aby co prędzej i z wszelkimi honorami przywrócić Mrożkowi członkostwo związku, odebrane mu przed laty, gdy po potępieniu inwazji na Czechosłowację, w 1968 roku, zdecydował się zostać w Paryżu. Iwaszkiewicz wniosek zgłosił, my jednogłośnie uchwaliliśmy. Ktoś zbiegł na dół do naszej kawiarni (...) aby poprosić siedzącego tam Mrożka na górę — do sali zebrań. Mrożek wszedł. Myśmy wstali. On stał. Jarosław odczytał klauzulę wniosku i wręczył Mrożkowi legitymację, błyskawicznie wypełnioną, gdyż zawczasu przygotowaną. Wszyscy czekaliśmy, że teraz padną jakieś miłe, nawet ważkie słowa.

Mrożek wziął legitymację z rąk Jarosława i milczał. Milczał Iwaszkiewicz. Milczeliśmy my. Milczenie trwało parę minut.

Ktoś się głośno roześmiał i powiedział: „Jak z Mrożka".

(Kazimierz Koźniewski, *Słownik swoich i obcych*, 1994)

Fragment „Wspomnień" Moniki Żeromskiej:

Miałam raz straszną przygodę. Była spowiedź wielkanocna i cała pensja poszła do kościoła Świętego Krzyża. Kiedy przyszła moja kolej, ksiądz w konfesjonale zapytał, czy nie czytałam jakichś zakazanych książek. Nieszczęście chciało, że właśnie przeczytałam jakieś fragmenty „Dziejów grzechu" i przyznałam się do tego. Ksiądz żachnął się i powiedział ostro: „A skąd się u was w domu takie świństwa biorą?" Dotknęło mnie to bardzo, ale powiedziałam grzecznie: „Bo to mój tatuś napisał".

Ksiądz otworzył konfesjonał wystawił głowę, spojrzał na mnie wściekle i wrzasnął: „Tatuś jej napisał! „Dzieje grzechu"! Bezczelna smarkula, mało że takie książki czyta, jeszcze kłamie przy spowiedzi!. A Napoleonem nie był twój tatuś? A może ty wariatka, co?" Miałam wtedy czternaście lat, wyglądałam na dwanaście, jakieś to się temu księdzu wydało niemożliwe. Kazał mi odejść od spowiedzi, uspokoić się i wrócić. Zalana łzami pobiegłam do przełożonej, zupełnie zrozpaczona. Trzeba było księdzu pokazać legitymację i przełożona zaręczyła za mnie, wtedy wreszcie uwierzył".

Wybrała Jolanta Juran

IV. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Transplantacje

1. ANCZURA Joanna: Kiedy kończy się życie? Prawo i Życie 1994 nr 31 s. 18-19, il.
2. BOCHENEK Krystyna: Serce na dłoni. Wprost 1994 nr 30 s. 71.
3. BOCHENEK Krystyna: 140 dni życia. Wprost 1994 nr 30 s. 72.
4. CYWIŃSKI Piotr: Gra na organach. Wprost 1993 nr 15 s. 34.
   handel organami przeznaczonymi do przeszczepów
5. DAR siebie samego. Etyka a transplantacje. Przekrój 1991 nr 2422 s. 3-4.
6. GRACZYK Maria: Części zamienne. Wprost 1994 nr 30 s. 73-74.
7. JANICKI Mariusz : Ciało: prawo do własności. Eutanazja, samobójstwo, przeszczep, aborcja, miłość. Polityka 1991 nr 48 s. 10.
8. KASTORY Bożena: Przeszczepianie życia. Wprost 1995 nr 11 s. 5 59-61, tab.
9. KONARSKI Robert: Komu nerkę? Wywiad dla „Spiegla". Forum 1992 nr 38 s. 14-15.
   wywiad z dostawcą nerek, pobieranych od polskich dawców z przeznaczeniem dla niemieckich szpitali
10. LAO Mieczysław: Transplantologia – problemy, sukcesy, perspektywy. Rozm. przepr. Jan Kąska. Zdrowie 1992 nr 2 s. 2-3.
11. METELSKA Agnieszka: Pieniądze albo śmierć. Prz. Tyg. 1992 nr 13 s. 11.
12. MIKOS Jarosław: Popyt na biedne świnie. Nowa Europa 1992 nr 201 dod. Koniec Tyg. s. IX.
    handel organami przeznaczonymi do transplantacji
13. NIELUBOWICZ Jan: Historia pierwszych przeszczepów nerek. Nauka Polska 1991 nr 2 s. 73-86.
14. NOWAKOWSKA Ewa: Dar serca, dar ciała. Polityka 1995 nr 2 s. 12.

15. PAPRZYCKI Lech K.: Przeszczepy. Problemy medyczne, prawne i etyczne. Rzeczpospolita 1995 nr 35 s. 14.
16. P.B.: Między nami gatunkami. Wprost 1991 nr 34 s. 47.
17. POSTĘPY transplantologii: jedna wątroba dla dwóch biorców. Problemy 1992 nr 8 s. 52.
18. PRAWO życzliwe transplantacji. Oprac. Krzysztof Dubiński. Prawo i Życie 1994 nr 30 s. 8-9.
19. PRZYSZŁOŚĆ przeszczepiania narządów i tkanek. Problemy 1993 nr 1 s. 46-47.
20. ROMANOWSKA Dorota: Pusty serwis. Wprost 1993 nr 15 s. 32-33.
21. SAKOWSKI Robert, PIKSA Zbigniew: Kolejka po życie. Panorama 1995 nr 1 s. 30-33, il.
22. SYPUŁA Beata: Niemiecki łącznik. Wprost 1993 nr 15 s. 31-33.
handel organami przeznaczonymi do transplantacji
23. SZULC Roman: Przeszczepianie narządów — możliwości i granice. Próba spojrzenia etycznego. Ethos 1994 nr 25/26 s. 208-213.
24. TRESENBERG Daniel: Serce w „plecaku". Panorama 1991 nr 5 s. 3-4.
25. WAROWNA Dorota A.: Części zamienne na kartki. Cash 1994 nr 19 s. 20-21, tab.
26. WOJCIECHOWSKI Adam: Twórcy nowej medycyny. Prz. Tyg. 1990 nr 44 s. 7, portr.
historia przeszczepów, laureaci Nagrody Nobla '90 za osiągnięcia w dziedzinie transplantacji
27. WOJTASIŃSKI Zbigniew: Świnia z ludzkim sercem. Rzeczpospolita 1994 nr 198 s. 6.
przeszczepy organów zwierzęcych do organizmów ludzkich
28. ZAGÓRSKI Sławomir: Serce na zapas. Spotkania 1992 nr 38 s. 36-37.

Beata Florczuk

Holocaust w literaturze

Zagłada Żydów (Holocaust) to częsty temat literatury i filmu. „Pamiętnik" Anny Frank, „Shoah" Lanzmanna, „Lista Schindlera" Spielberga i będąca jego podstawą książka Kenneally'ego są znane na całym świecie. Z nich czerpie wyobrażenia o Holocauście przeciętny mieszkaniec naszego globu.

Polska literatura, najbardziej uprawniona do dawania świadectwa, nie jest znana tak powszechnie ze względu na niewielki zasięg naszego języka. Nie ma też walorów sensacyjnych, które są siłą przyciągającą. Twórcami tej literatury są często Polacy pochodzenia żydowskiego, którzy zostali zakwalifikowani jako Żydzi przez ustawy norymberskie (1935), potem zaś trafii do getta lub Oświęcimia, czy też ukrywali się.

Niniejsze zestawienie nie jest listą utworów o Zagładzie. Zestawia ważniejsze omówienia tej literatury.

1. BARTELSKI Lesław: Cień wojny / Lesław Bartelski — Warszawa: „Czytelnik", 1983. s. 231—268: Epoka pieców.

   Zawiera omówienia utworów: Adolf Rudnicki „Wielki Stefan Konecki" i „Złote okna", Artur Sandauer „Śmierć liberała", Jerzy Broszkiewicz „Oczekiwanie", Leopold Buczkowski „Czarny potok", Bogdan Wojdowski „Chleb rzucony umarłym".
2. BARTOSZEWSKI Władysław: Polskie judaica literackie w publikacjach konspiracyjnych lat 1939—1944. Twórczość 1962 nr 9 s. 48-62
3. BŁOŃSKI Jan: Biedni Polacy patrzą na getto. Tyg. Powsz. 1987 nr 2 s. 1,4. [Polem]: SIŁA NOWICKI Władysław, Tyg. Powsz. 1987 nr 8, s. 5; RYMANOWSKI Witold, Życie Lit. 1987 nr 15 s. 13; Nawiąz.: DZIEWANOWSKI Kazimierz, Tyg. Powsz. 1987 nr 14 s. 5. Toż. w wydaniu książkowym Kraków 1994.
4. GROSS Natan
   Poeci i Szoa: obraz zagłady Żydów w poezji polskiej / Natan Gross — Sosnowiec: Offmax, 1993. — 191 s.

   Zawiera m.in. omówienia utworów: Henryk Grynberg „Wojna Żydowska", Władysław Szengel „Co czytałem umarłym", Jan Dołęga Szczepański „Śpiewacy getta", Stefania Ney „Dzieci getta", Czesław Miłosz „Campo di Fiori" i „Biedny chrześcijanin patrzy na getto", Jerzy Ficowski „Odczytanie popiołów", Joanna Bielobradek „Bracia Żydzi", Mieczysław Jastrun „Z otchłani", Henryk Vogler „Przechadzki ze śmiercią", Halina Nelken „Pamiętnik

z getta w Krakowie", Halina Birenbaum „Wiersze sprzed i z czasów potopu", Henryka i Ilona Karmel „Śpiew za drutami", Kazimierz Wierzyński „Do Żydów", Józef Wittlin „Żydom w Polsce", Władysław Broniewski „Żydom polskim", Józef Łobodowski „Na śmierć Sulamity", Stanisław Baliński „Wizja getta".

5. GRYNBERG Henryk
Holocaust w literaturze polskiej / Henryk Grynberg // W: Antologia polskiej krytyki literackiej na emigracji 1945-1985 / wybór, wstęp i biogramy Jacek Dąbała. — Lublin: Wyd. KUL, 1992. s. 397—426.

Zawiera omówienia utworów: Dawid Rubinowicz „Pamiętnik", Zofia Nałkowska „Medaliony", Krystyna Żywulska „Pusta woda" i „Przeżyłam Oświęcim", Anna Winczakiewicz „Przeżyłam", Bogdan Wojdowski „Chleb rzucony umarłym".

6. KANIEWSKA Bogumiła: W cieniu holocaustu. Teksty Drugie 1992 nr 5 s. 111—116.

7. MACIEJEWSKA Irena
Getta doświadczenie w literaturze / Irena Maciejewska // W: Słownik literatury polskiej XX wieku — Wrocław: Ossolineum, 1992. — S. 331—338

Charakterystyka i zapis wszystkich ważniejszych utworów o getcie, zarówno pamiętników, relacji jak i literatury pięknej.

8. MACIEJEWSKA Irena
Getto warszawskie w literaturze polskiej / Irena Maciejewska. // W: Literatura wobec wojny i okupacji: studia pod red. M. Głowińskiego i J. Sławińskiego — Wrocław: Ossolineum, 1976. — S. 135—162

* 9. MACIEJEWSKA Irena
Wstęp / Irena Maciejewska // W: Męczeństwo i zagłada Żydów: w zapisach literatury polskiej / wybór, oprac. i wprowadzenie Irena Maciejewska — Warszawa: KAW, 1988. — S. 5—33

10. NASIŁOWSKA Anna: Po dwóch stronach muru. Getto w literaturze polskiej. Radar 1983 nr 15 s. 2.

11. PIÓRKOWSKI Jerzy: W czterdzieści lat później. Twórczość 1984 nr 6 s. 59—76.

12. WRÓBEL Jerzy: Tematy żydowskie w prozie polskiej 1939—1987 / Jerzy Wróbel. — Kraków: Universitas, 1991. — 189 s.

Jolanta Juran

Mniejszości narodowe na Warmii i Mazurach (wybór materiałów za lata 1990 – 1994)

Zagadnienia ogólne

1. IWANICKI Mieczysław
   Ukraińcy, Białorusini, Litwini i Niemcy w Polsce w latach 1918 – 1990 / Mieczysław Iwanicki; Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna w Siedlcach. – Siedlce: WSR-P, 1993, 205 s.; 21 cm. – Monografie.
2. MNIEJSZOŚCI narodowe w Polsce: materiały do bibliografii / oprac. zespół w składzie Julian Bilski [et. al.]; pod red. Stanisława Derejczyka; Centralna Biblioteka Wojskowa – Warszawa: CBW, 1992. – 75 s.; 24 cm. – Indeks.
3. TRABA Robert: Zadania i współpraca kulturalna grup narodowościowych na Warmii i Mazurach. Borussia 1993 nr 7 s. 221 – 223.
4. PIEŃKOWSKA Dorota: Mazurski tygiel. Borussia 1993 nr 6 s. 60 – 61.
   Mniejszości narodowe zamieszkujące Mazury na przykładzie Giżycka.

Białorusini

6. WAŃKOWSKA-SOBIESIAK Joanna: Odradzamy się od nowa. Białorusini w regionie olsztyńskim. Dz. Pojezierza 1992 nr 7 A: 13 – 14 II s. 7.

Cyganie (Romowie)

7. BILICKI Zbigniew: Są jeszcze prawdziwi Romowie. Rozmowa z przewodniczącym Rady Starszyzny Romów w Olsztynie. Rozm. przepr. Iwona Trusewicz. Dz. Pojezierza 1994 nr 117: 10 VIII, s. 3.
8. KATARZYŃSKI Władysław: Romance na skrzypce. Gaz. Olszt. 1994, nr 69: 8 – 10 IV, s. 1, 3.
   Historia i teraźniejszość Cyganów w Olsztyńskiem.
9. SACEWICZ Jolanta: Plaga diabłów i blondynów. Gaz. Olszt. 1990 nr 169: 31 VIII – 2 IX s. 1, 4.
10. WAŃKOWSKA-SOBIESIAK Joanna: Dziś szczęśliwych Cyganów już nie ma. Gaz. Warmińska 1994 nr 13 s. 7, il.

Niemcy

11. CZESLA Alfred: Mniejszość niemiecka na Warmii i Mazurach. Borussia 1992 nr 3/4 s. 192—198.
12. DOMAGAŁA Bożena: Orientacje narodowościowe Mazurów i Warmiaków — stowarzyszenia mniejszości niemieckiej na Warmii i Mazurach. Borussia 1991 nr 1 s. 21—27.
13. DOMAGAŁA Bożena: Socjologiczna charakterystyka liderów mniejszości niemieckiej na Warmii i Mazurach. Prz. Zach. 1993 nr 3 s. 199—209. [Polem.] WILLAN Tadeusz: Liderzy mniejszości niemieckiej na Warmii i Mazurach w krzywym zwierciadle Bożeny Domagały. Prz. Zach. 1994 nr 2 s. 189—202. [Odp.] DOMAGAŁA Bożena: Odpowiedź na list Tadeusza Willana. Tamże s. 202—203.
14. DOMAGAŁA Bożena: Szwaby, Niemcy, luteraki. Towarzystwa mniejszości niemieckiej na Warmii i Mazurach. Res Publica 1992 nr 1/2 s. 29—35.
15. JASIŃSKI Janusz: W sprawie pojednania polsko-niemieckiego. (Spojrzenie z Olsztyna). Borussia 1992 nr 1 s. 33—41.
16. (jur): Mniejszość podzielona? Gaz. Olszt. 1993 nr 27: 9 II. s. 3.
17. PACEK Małgorzata: Niemieccy Mazurzy dzisiaj. Borussia 1992 nr 1 s. 19—23.
18. SZCZERBIŃSKI Henryk: Ludność niemiecka na Warmii i Mazurach w latach 1955—1958. Zesz. Niemcozn. PISM 1990 nr V(2) s. 65—72.
19. SOCHA Adam Jerzy: Mniejszość niemiecka w Olsztyńskiem. Rzeczpospolita 1992 nr 158: 7 VII s. 3.
20. WAŃKOWSKA-SOBIESIAK Joanna: Potomkowie zbieraczy bursztynu. Gaz. Warmińska 1994 nr 31 s. 3, 5.
    W Olsztynie, spotkanie stowarzyszeń mniejszości niemieckich na Warmii i Mazurach. Problemy zjednoczenia.
21. WAŃKOWSKA-SOBIESIAK Joanna: Stowarzyszenia polsko-niemieckie i mazurskie. Dz. Pojezierza 1992 nr 27: 19—10 III s. 4.
    Towarzystwo Polsko-Niemieckie, Wspólnota Kulturowa „Borussia", Stowarzyszenie Mazurskie.
22. WĄSOWICZ Mirosława
    Mniejszość niemiecka w Polsce: zestawienie bibliograficzne za lata 1990—1993 / Mirosława Wąsowicz; Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E[manuela] Smołki w Opolu. Dział Informacyj-

no-Bibliograficzny — Opole: WBP, 1994. — 21 cm. (Mniejszości Narodowe w Polsce).
M.in. region warmińsko-mazurski.

Ukraińcy

23. CHOJNOWSKA Aldona: Przesiedlenie ludności ukraińskiej na Ziemie Odzyskane w 1947 r. Prz. Powsz. 1991. nr 12 s. 461—482 Res.
24. HRYWNA Igor: Rok pierwszy. Borussia 1991 nr 1 s. 32—40.
Akcja „Wisła" w 1947 r., Ukraińcy w Olsztyńskiem.
25. KATARZYŃSKI Władysław: Nie tylko „Dumka". Gaz. Olszt. 1991 nr 115: 18 VI s. 1, 3, il.
26. MIKLUSZ Bogdan: Ukraińskie sprawy. Dz. Pojezierza 1991 nr 108 A: 23 X s. 4.
Akcja „Wisła", dot. też Górowa Iławeckiego.
27. SERCZYK Władysław A.: Po sąsiedzku. Kresowe rozmowy. Gaz. Olszt. 1990 nr 155: 10—12 VIII s. 5.
Stosunki polsko-ukraińskie w woj. olsztyńskim.
28. (so): Katalog pretensji nie zmniejsza się. I Forum Polsko-Ukraińskie. Gaz. Olszt. 1992 nr 125: 30 VI s. 1, 2.
Dot. woj. olsztyńskiego.
29. SMOLEŃSKI Paweł: Być Ukraińcem na Warmii. Gaz. Wyborcza 1991 nr 224: 25 IX s. 12—13, il.
Społeczność ukraińska w Górowie Iławeckim.
30. SOCHA Adam Jerzy: Mała Galicja. Rzeczpospolita 1993 nr 5: 7 I s. 3, il.
Społeczność ukraińska w Górowie Iławeckim. Problemy Liceum Ogólnokształcącego (ukraińskiego).
31. SOCHA Adam Jerzy: Mała Galicja. „To nie jest problem Ukraińców to jest nasz wspólny problem". Dz. Pojezierza 1992 nr 185: 28 XII s. 1, 3.
Ukraińcy w woj. olsztyńskim.
32. UKRAIŃCY w Polsce 1989—1993: kalendarium, dokumenty, informacje / oprac. i red. Mirosław Czech. — Warszawa: Związek Ukraińców w Polsce, 1993. — 318, [2], s.; 21 cm.
33. UMIĘCKA Magdalena: Miasto z orłem i tryzubem. Tyg. Solidarność 1992 nr 46 s. 12—13.
Społeczność ukraińska w Górowie Iławeckim.

Żydzi

34. PRZYTOCKA Maria: Olsztyńscy Żydzi. Gaz. Warmińska 1994 nr 16 s. 4, il.
35. WAŃKOWSKA-SOBIESIAK Joanna: Żydzi wczoraj i dziś. Dz. Pojezierza 1992 nr 62: 21 – 24 V s. 8.

Oprac. *Irena Walczak*

V. NOWOŚCI WYDAWNICZE

Nowe książki o Warmii i Mazurach

1. ANTOCHOWSKI Jan, PETER Tadeusz
Przewodnik turystyczny po Ziemi Ostródzkiej / [aut. oprac. Jan Antochowski, Tadeusz Peter; aut. zdjęć Roman Aramowicz, Ryszard Bogucki, Tadeusz Peter]. — Ostróda: Urząd Gminy w Ostródzie [1994]. — [32] s.: fot. kolor, mapy; 21 cm. — Tekst równol. pol., ang., niem. — Tyt. okł.: Ziemia Ostródzka.

Krótki tekst i obszerny materiał ilustracyjny prezentują region ostródzki.

2. BANIA Augustyn
Rodak spod Gietrzwałdu / Augustyn Bania. — Barczewo: [nakł. autora], 1994. — 148, s.: il., rys. 21 cm. — Bibliogr. — Indeks.

Wspomnienia Warmiaka urodzonego w 1930 r. we wsi Szafałd, dzisiejsze Uniszewo. Autor opisuje swój dom rodzinny, panujące w nim tradycje oraz lata szkolne.Przedstawia ludzi, którzy tworzyli historię szkolnictwa i przeciwstawiali się germanizacji na tych terenach. Po wojnie autor swą działalność związał z ruchem młodzieżowym i sportem masowym. Pamiętnik doprowadzony został do współczesności.

3. BEBA Bożena
Obyczajowość w rodzinie wśród mieszkańców Olsztyna / Bożena Beba. — Olsztyn: Towarzystwo Naukowe, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1994. — 121, [3] s.; 23 cm. — (Biblioteka Olsztyńska; nr 26). — Bibliogr.

Praca oparta na badaniach przeprowadzonych na terenie Olsztyna w latach 1983—1984. Jej przedmiotem jest opis różnorodnych form i treści wybranych uroczystości rodzinnych, które funkcjonują jako zwyczaje, obyczaje i obrzędy oraz określenie ich miejsca w religijności badanych rodzin. Dot. m.in. narodzin, ko-

munii, zaręczyn, wesela, pogrzebu, Bożego Narodzenia, Wielkanocy.

4. BIBLIOGRAFIA publikacji nauczycieli województwa olsztyńskiego za lata 1986—1990 / [oprac. zespół Janina Kępista et al.]; Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie. — Olsztyn: PBW, 1994. — VIII, 149 s.; 21 cm. — Indeks.

   Kontynuacja wydanej w 1992 r. bibliografii obejmującej lata 1945—1985.

5. DARMOCHWAŁ Tomasz, RUMIŃSKI Marek, ŚLESZYŃSKI Marek
   Warmia i Mazury: przewodnik / [współaut. Tomasz Darmochwał, Marek Jacek Rumiński, Marek Śleszyński]. — Białystok: Agencja TD, 1994. — 215, [1] s.: mapa, rys.; 21 cm. — Bibliogr. — Indeks.

   Przewodnik turystyczny prezentujący w części wstępnej wiadomości z historii i geografii regionu oraz informacje praktyczne dla turystów. Zasadnicza część publikacji to dość szczegółowy opis tras drogowych, szlaków kajakowych, szlaków żeglugowych i żeglarskich oraz pieszych. Zawiera również informacje dotyczące historii poszczególnych miejscowości oraz opisy zabytków znajdujących się na trasie.

6. DYGDAŁA Jerzy
   Adam Stanisław Grabowski (1698—1766): biskup, polityk, mecenas / Jerzy Dygdała; Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. — Olsztyn: OBN, 1994. — 166, [2] s., [1] k. złoż. tabl.; 24 cm. — (Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie; nr 138) — Bibliogr. — Indeks. — Zsfassung.

   Monografia życia i działalności prekursora Oświecenia, który odegrał ogromną rolę w dziejach kultury polskiej. Był biskupem sufraganem poznańskim, następnie ordynariuszem chełmińskim, kujawskim i warmińskim. W pierwszych pięciu rozdziałach przedstawiono chronologicznie życie i działalność polityczną A.S. Grabowskiego. Dwa następne rozdziały: *Administrator i duszpasterz Kościoła warmińskiego* oraz *Mecenas nauki i sztuki* — mają układ rzeczowy. W zakończeniu podjęto próbę ukazania osobowości i charakterystyki codziennej atmosfery, w jakiej żył i działał.

7. GLAZER Hipolit Maurycy
Dziennik z podróży po Prusach Wschodnich i Zachodnich w 1848 roku / Hipolit Maurycy Glazer; oprac., wstępem i przypisami opatrzył Janusz Jasiński; z rękopisu odczytał Norbert Kasparek. — Olsztyn: Towarzystwo Naukowe, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1994. — 65, [5] s.; 23 cm. — (Biblioteka Olsztyńska; nr 25)

Autor dziennika był szeregowym uczestnikiem ruchu niepodległościowego w połowie XIX w. Wędrował przez Prusy Wschodnie, Gdańsk, Belgię aż do Francji. W książce opublikowano tylko część jego zapisków, która dotyczy terenu wschodnio- i zachodniopruskiego. Wstęp przedstawia tło historyczne wydarzeń.

8. JASIŃSKI Janusz
Historia Królewca: szkice z XIII—XX stulecia / Janusz Jasiński. — Olsztyn: Książnica Polska, 1994. — 320 s.: faks., fot., mapy, nuty, pl., portr.; 24 cm. — Bibliogr. — Indeksy

Zbiór 33 szkiców prezentujących historię miasta, które odegrało doniosłą rolę w dziejach Rzeczypospolitej. Najszerzej została potraktowana problematyka wojenna, polityczna, kulturalna i wyznaniowa, w mniejszym stopniu uwzględniono zagadnienia gospodarcze, rozwój przestrzenny miasta i losy zabytków. Treść uzupełniają indeksy nazw ulic: niemiecko-rosyjski i rosyjsko-niemiecki.

9. JASIŃSKI Janusz, MAGDZIARZ Bronisław
Jaroty: wieś: kapliczka: kościół / Janusz Jasiński, Bronisław Magdziarz. — Olsztyn: Pracownia Wydawniczo-Poligraficzna „EI-Set", 1994. — 35, [1] s.: fot., portr.; 16 cm. — Bibliogr. — Zsfassung.

Broszura składająca się z dwóch szkiców. Pierwszy to J. Jasińskiego *Wieś i kaplica*, który przedstawia historię wsi Jaroty i dziewiętnastowiecznej kapliczki oraz działalność ks. Walentego Barczewskiego i kardynała Georgo Sterzinsky pochodzącego z Warmii. Szkic ks. B. Magdziarza dotyczy współczesności i przedstawia genezę powstania nowego kościoła, jego budowę i życie parafii należącej obecnie do miasta Olsztyna.

10. KIRST Hans Hellmut
Niesamowity sługa boży: pogodna opowieść z Prus Wschodnich / Hans Hellmut Kirst; przekł. [z niem.] Jan Koprowski. — War-

szawa: „Interart", 1994. — 158, [2] s.; 21 cm. —(Dzieła zebrane / Kirst H.H.).

Powieść niemieckiego pisarza (ur. w Ostródzie), której akcja rozgrywa się na Mazurach. Bohaterami są dwaj bracia bliźniacy, między którymi trwa konflikt związany z majątkowym spadkiem rodzinnym. Jeden z nich jest pastorem w Brzozówce koło Olsztyna, drugi zaś byłym generałem wojennym. Książka bogata w realia z życia mieszkańców Mazur.

11. KOPICZKO Andrzej
Stosunki państwo—Kościół w diecezji warmińskiej w latach 1945-1950 / Andrzej Kopiczko. — Olsztyn: [s.n.], 1994. — 63, [1] s.: tab.; 20 cm.

Opracowanie jest pierwszą próbą omówienia stosunków między państwem i Kościołem w diecezji warmińskiej w pierwszych latach powojennych. Na jego treść składają się następujące zagadnienia: Ogólne informacje o diecezji w latach 1945-1950. — Początki polskiej administracji i sytuacja polityczna na ziemiach należących do diecezji warmińskiej. — Stosunki państwo—Kościół w Polsce. — Stosunki państwo—Kościół w diecezji warmińskiej. — Prześladowania i aresztowania księży. — Zakony i zgromadzenia zakonne. — Szkolnictwo. — Caritas. — Zabieranie mienia kościelnego. — Przejmowanie kościołów. — Profanacje. — Akcja starań o uprawnienia biskupów i proboszczów na Ziemiach Odzyskanych.

12. KUCZKOWSKI Wojciech
Mazurskie żeglowanie czyli dziennik podróży łodzią żaglową Foka 1 o imieniu GAJA PZ-1036 na Mazury i po szlaku Wielkich Jezior Mazurskich na żywo przez Wojciecha Kuczkowskiego spisywany i do czytania braci żeglarskiej ku ich zabawie i nauce podany / Wojciech Kuczkowski. — Olsztyn: Agencja Wydawnicza „Remix", 1994. — 172, [4] s.: il.; 22 cm.

Relacja z podróży żeglarskich w sezonach 1986—1989 zawierająca obszerne opisy krajobrazu i przyrody mazurskiej.

13. KUCZKOWSKI Wojciech
Polskie szlaki żeglarskie: Szlak kanału Elbląsko-Ostródzkiego i Pojezierza Iławskiego: Szlak Koronowski: Szlak Bieszczadzki / Wojciech Kuczkowski. T. 2. — Olsztyn: Agencja Wydawnicza

„Remix", 1994. — 222, [10] s.: fot. kolor., rys.; 24 cm. — Bibliogr. — Indeksy.

Kontynuacja książki tegoż autora pt. Szlak Wielkich Jezior Mazurskich, Olsztyn 1993. Jej treścią jest ekoturystyka wodna i piesza. Zawiera również informacje nt. historii miejscowości, opisy przyrody oraz wiersze Johannesa Bobrowskiego, Erwina Kruka, Mariana Jakuba Wrony i Jerzego Masiora.

14. LEWICKA Daniela, TOMKIEWICZ Ryszard
Gmina Dywity: teraźniejszość i przeszłość / Daniela Lewicka, Ryszard Tomkiewicz. — Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1994. — 84, [2] s., [26] s. tabl.: fot., mapy, portr.; 24 cm. — (Monografie Miast i Wsi Warmii i Mazur; nr 1). — Bibliogr.

Publikacja rozpoczynająca serię Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie „Monografie Miast i Wsi Warmii i Mazur". Jej przedmiotem jest gmina Dywity położona w centralnej części województwa olsztyńskiego w bliskim sąsiedztwie Olsztyna. Treścią monografii są wiadomości ogólne o gminie, jej historia oraz charakterystyka gminy w latach 1950—1992. Druga część pracy poświęcona została dziejom poszczególnych miejscowości ułożonych w porządku alfabetycznym. W ostatniej części przedstawiono sylwetki mieszkańców gminy i zasłużonych dla regionu.

15. LIDZBARK Warmiński: Heilsberg / [tekst Edward Radtke et al.; zdjęcia Tadeusz Filipowicz, Kazimierz Centkowski]. — Olsztyn: Agencja Press-Foto, [1994]. — 73, [1] s., [40] s. tabl. kolor.: mapa; 21 cm. — Tekst równol. pol., niem.

Praca zbiorowa zawierająca szkice: Sławomir SKOWRONEK: Historia miasta; Układ urbanistyczny, obwarowania, Wysoka Brama i zabudowa miasta. — Edward RADTKE: Zamek w Lidzbarku Warmińskim. — Leonard SZWEDOWICZ: Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła oraz Michała Archanioła (Fara). — Sławomir SKOWRONEK: Cmentarze; Pomniki. — Władysław STRUTYŃSKI: Walory wypoczynkowe Lidzbarka Warmińskiego i okolic.

16. MURAWSKA Halina
Imigranci wiejscy w mieście / Halina Murawska. — Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1994. — 143, [1] s.: tab.; 24 cm. — (Rozprawy i Materiały Ośrodka

Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego; nr 139). — Bibliogr.

Praca dotyczy postaw kulturowych imigrantów wiejskich w mieście średniej wielkości w województwie olsztyńskim. Autorka określa imigrantów jako grupę i podaje aspekty ich imigracji. Ukazuje obraz współczesnej rodziny robotniczej, dużo uwagi poświęcając opisowi życia w mieście, które kształtowane jest w oparciu o wzory i normy tradycyjnej kultury chłopskiej, a także oświatę ogólną i szkolną.

17. PIEŚNI Warmii i Mazur na chóry a cappella / wybór, układ i oprac. muzyczne Lucjan Marzewski; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie. — Olsztyn: Wydaw. WSP, 1994. — 49, [3] s.: nuty; 30 cm

Śpiewnik zawierający 10 pieśni ludowych opracowany na zespoły wokalne i a cappella, przeznaczony dla chórów szkolnych. Uwzględnia stopniowanie trudności wykonania — począwszy od dwugłosowych utworów przeznaczonych dla zespołów początkujących aż po utwory trudniejsze. Melodie oraz słowa ludowe utrzymane w gwarze zaczerpnięte zostały z prac etnograficznych wydanych przez Państwowy Instytut Sztuki i Państwowe Wydawnictwo Muzyczne.

18. POTKOWSKI Edward
Grunwald 1410 / Edward Potkowski — Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1994. — 72 s.: faks., fot., mapy, rys.; 27 cm. — (Dzieje Narodu i Państwa Polskiego). — Tyt. okł. — Bibliogr.

Popularne opracowanie, na którego treść składają się zagadnienia: Pierwsi krzyżacy nad Wisłą. Początki zakonu krzyżackiego. Krzyżacy nad Bałtykiem. Rozkwit państwa krzyżackiego w Prusach: XIV wiek. — Grunwald.

19. RAPORT o stanie środowiska województwa olsztyńskiego / [oprac. Emilia Baczyńska et al.]; Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie, Urząd Wojewódzki Wydział Ochrony Środowiska w Olsztynie. — Olsztyn: Biblioteka Monitoringu Środowiska, 1994 — 70, [2] s.: fot. kolor., mapy, tab.; 24 cm. — Bibliogr.

Treść: Charakterystyka województwa olsztyńskiego. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego. Wody powierzchniowe. Wody podziemne. Zasoby i wykorzystanie wód. Gospodarka ście-

kowa. Gleby. Lasy. Odpady. Ocena klimatu akustycznego. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Inwestycje. Ochrona przyrody.

20. SERCZYK Jerzy
Abertyna: Uniwersytet w Królewcu (1544 – 1945) / Jerzy Serczyk. – Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1944. – 156, [1] s.: faks., fot., portr., tab.; 22 cm. – (Biblioteka Olsztyńska); nr 27. – Zsfassung

Przystępne opracowanie dziejów uczelni założonej 450 lat temu. Tradycja tej uczelni po jej likwidacji na skutek włączenia Królewca w 1945 r. do Związku Radzieckiego nie była kultywowana ani w Królewcu, ani w Polsce. W momencie powstania znajdował się on na obszarze podlegającym polskiej zwierzchności lennej (Prusy Książęce).

21. SUKERTOWA-BIEDRAWINA Emilia
Jak Konopka diabła wypędzał: bajki mazurskie / Emilia Sukertowa-Biedrawina; zebrał, oprac. i posłowiem opatrzył Tadeusz Oracki. – Olsztyn: Towarzystwo Naukowe, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 1994. – 118, [2] s.; 23 cm. – (Biblioteka Olsztyńska; nr 24).

Wybór bajek w literackim opracowaniu znanej olsztyńskiej pisarki, publicystki, historyka. Bajki te drukowane były wcześniej w czasopismach, kalendarzach i nielicznych publikacjach zbiorowych. Posiadają dużą wartość folklorystyczną ze względu na zachowany autentyzm. Każda bajka w zbiorze została opatrzona notą bibliograficzną. Wydawca tomu chciał „zwrócić uwagę na ten rodzaj dorobku pisarskiego, który dotąd był na ogół pomijany lub jedynie wzmiankowany". Posłowie informuje o działalności literackiej autorki.

22. TRABA Robert
Niemcy – Warmiacy – Polacy 1871 – 1914: z dziejów niemieckiego ruchu katolickiego i stosunków polsko-niemieckich w Prusach / Robert Traba; Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Wspólnota Kulturowa „Borussia". Olsztyn: OBN, 1994. – 264 s.: faks., fot., portr., tab.; 24 cm – (Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie; nr 142). – Indeksy

Przedmiotem pracy jest określenie miejsca spraw polskich w niemieckim ruchu katolickim na Warmii oraz szeroka prezen-

tacja uwarunkowań, motywacji i działań niemieckiej społeczności katolickiej wobec nich. Ramy terytorialne rozważań autora ograniczone zostały do Warmii, dawnego dominium w granicach powiatów: braniewskiego, lidzbarskiego, olsztyńskiego i reszelskiego.

23. WARMIACY i Mazurzy w PRL: wybór dokumentów: rok 1945 / przygotował do druku Tadeusz Baryła; Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. — Olsztyn: OBN, 1994. — VIII, 170, [2] s., tabl.: mapy; 23 cm. — (Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie; nr 140). — Indeksy

Wybór 90 dokumentów dotyczących losów Warmiaków i Mazurów po II wojnie światowej ograniczony chronologicznie tylko do przełomowego roku 1945, a terytorialnie do obszaru Okręgu Mazurskiego. Są to sprawozdania sytuacyjne władz administracyjnych, zarządzenia pełnomocnika rządu, starostów, pisma okólne, protokoły. Źródła pochodzą z Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowego w Olsztynie, Biblioteki Sejmowej oraz Zbiorów Specjalnych OBN w Olsztynie. Dokumenty ułożone zostały w porządku chronologicznym i opatrzone numerem porządkowym, regestem i legendą.

24. WŁADYSŁAW Gębik (1900—1986): bibliografia podmiotowo-przedmiotowa / [oprac. zespół Janina Kępista et al.]; Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie. Olsztyn: PBW, 1994. — 82, [2] s.; 23 cm. — (Bibliografie Osobowe Nauczycieli Województwa Olsztyńskiego; nr 1). — Indeks

Próba pełnej rejestracji prac pisarza, działacza oświatowego. Część druga zawiera spis prac o W. Gębiku. Publikacja otwiera serię opracowań bibliograficznych wydawanych przez PBW w Olsztynie.

Bożena Wasilewska

Źródła informacyjno-bibliograficzne (wybór nabytków WBP w Olsztynie)

1. BALL Anna

Współcześni święci: żywoty i oblicza / Anna Ball; przeł. z ang.

Jarosław Irzykowski. T. 1 – 2. – Gdańsk: „EXTER", 1994. – 2 t. (519; 581 s.): fot., portr.

Publikacja zawiera życiorysy 100 osób uznanych przez Kościół za święte, beatyfikowanych lub zmarłych w opinii świętości, a żyjących w XIX i XX wieku. Obszerne życiorysy uzupełniają często unikatowe fotografie. Korzystanie z publikacji utrudnia nieprzydatny układ chronologiczny wg dat śmierci (w każdym tomie odrębny) i brak indeksów.

2. ENCYKLOPEDIA II Wojny Światowej / [oprac. zespół pod kier. Johna Keegana; z ang. przeł. Piotr Budny i in.; oprac. spraw polskich Andrzej Nowak]. – Kraków: Ryszard Kluszczyński, cop. 1994. – 320 s.: il., faks., fot., m., portr.

Encyklopedię przygotował międzynarodowy zespół historyków, a jej wersję krajową poszerzono o zestaw haseł dotyczących spraw polskich. Stanowi ona naturalną kontynuację wydanej w 1992 r. Kroniki II Wojny Światowej. Publikacja ta jest szczególnie przydatna, wobec dezaktualizacji i przewartościowania wielu haseł zamieszczonych w Encyklopedii II wojny światowej wydanej przez MON w 1975 r.

Omawiana publikacja stanowi kompendium wiedzy o bitwach i kampaniach, rodzajach broni i sprzętu wojennego. Zawiera również setki biogramów dowódców wojskowych i cywilnych polityków.

Pracę uzupełniają liczne ilustracje, mapy, wykresy.

3. ENCYKLOPEDIA geografii świata. T. 1: Azja / [oprac. red. Jerzy Kwiatek i in.; aut. Bolesław Augustowski i in.]. – Warszawa: „Wiedza Powszechna", 1995. – 503 s., [8] s. tabl. kolor.: il., fot., m.

Pierwszy tom z nowej serii encyklopedycznej poświęcony w całości Azji zawiera około 6000 haseł w układzie alfabetycznym, 440 ilustracji, 50 map. Otwiera go artykuł wprowadzający, zawierający zwięzłe informacje o całym kontynencie. Alfabetycznie ułożone hasła obejmują wielkie jednostki geograficzne (niziny, wyspy, państwa), jak również ich części składowe (jeziora, rzeki, miasta). Zagadnienia społeczno-ekonomiczne przedstawiono w formie tabel.

4. ENCYKLOPEDIA historii świata / aut. Bryan Bridges; red. wyd. Richard Milbank; przeł. z ang. Henryk Ziętek. – Londyn: Guin-

ness Publishing; Warszawa: Iskry, 1994. — 306 s.: il. kolor., fot., m., portr.

Encyklopedia w swej przeważającej części zbudowana jest z usystematyzowanego tematycznie materiału, zebranego w sześciu głównych rozdziałach: Świat starożytny, Inne cywilizacje, Średniowiecze, Imperia, przemysł i rewolucje oraz Świat współczesny. Każdy z tych rozdziałów podzielony jest na podrozdziały i artykuły połączone systemem odsyłaczy i zaopatrzone w tabele, mapy, wykresy.

Część drugą encyklopedii stanowi „Słownik" składający się z około 300 alfabetycznie uporządkowanych haseł, zawierających podstawowe informacje o ważnych faktach historycznych.

Publikacja bardzo pomocna, adresowana głównie do ucznia szkoły podstawowej i średniej.

5. KOPALIŃSKI Władysław
Encyklopedia „drugiej płci" / Władysław Kopaliński. — Warszawa: „Rytm", 1995. — 711 s.

Encyklopedia ta, zgodnie ze słowami autora chce ukazać „tak bezstronnie jak to jest możliwe, przez zestawienie faktów i cytatów, dramatyczny kontrast między tym, co kobiety potrafią dać światu w sferze intelektualnej i artystycznej..., a tym, co otrzymują one w zamian..."

Encyklopedia składa się z 4 części. Część pierwsza, to ułożone w porządku alfabetycznym życiorysy kobiet, różnych stanów i zawodów, które na przestrzeni wieków wniosły istotne wartości w dziedzinie kultury, sztuki, nauki i literatury. W części drugiej zebrano żeńskie postacie z mitów, legend, baśni, epopei, dramatu, powieści, opery. Część trzecią stanowi wybór opinii o kobietach, przejętych z literatury i publicystyki od Biblii i starożytności do współczesności (wypowiedzi zebrano pod hasłami tematycznymi uporządkowanymi alfabetycznie). Część czwarta zawiera różne „przynależności" kobiece, historyczne i współczesne od „aborcji" po „żakiet". Pracę zamyka suplement i szczegółowy spis rzeczy pełniący rolę indeksu.

6. LATA sześćdziesiąte / przekł. [z ang.] Andrzej Keyha, Przemysław Tajsner i Alicja Winnicka-Kisiel; uzup. i red. merytoryczny Piotr Kosiński i Tomasz Słoń. — Poznań: „Antena"; Kraków:

„Rock-Serwis, cop. 1995 — 392 s.: fot., portr. — (Encyklopedia Muzyki Popularnej Guinnessa; [t. 2])

W 1992 r. na rynku brytyjskim ukazała się 4-tomowa Encyklopedia Muzyki Popularnej. Równocześnie Wydawnictwo „Guinness" zdecydowało się wydać tę encyklopedię w formie kilkunastu części poświęconych różnym gatunkom i okresom muzyki popularnej. Tom „Lata sześćdziesiąte" jest drugą po „Heavy Metal" publikacją z tej serii. Pomieszczono w nim biogramy około 1000 artystów, którzy odnieśli znaczące sukcesy w latach 1961—1970 oraz noty o zespołach. Nie uwzględniono zespołów i solistów bluesowych, jazzowych, folkowych i country, gdyż każdemu z tych kierunków poświęcony zostanie odrębny tom.

7. POLSKA bibliografia literacka za rok 1984 / oprac. Zespół Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej. Instytut Badań Literackich PAN; red. Teresa Tyszkiewiczówna. Cz. 1—2. — Warszawa; Poznań: IBL PAN, 1993. — 2 cz. (XXIX, 496; IV, 696 s.)

Jest to kolejny, 41 rocznik bibliografii, zakresem, zasięgiem i przyjętym układem nie różniący się od poprzednich.

Zawiera opisy bibliograficzne prac z zakresu teorii i historii literatury, literatury współczesnej i życia literackiego, organizacji nauki o literaturze, dydaktyki literatury, recepcji literatur obcych w Polsce, teatru oraz związanych z literaturą zagadnień z zakresu filmu, radia, telewizji. Zarejestrowano zasadniczo materiały za rok 1984, uwzględniając także opisy z opóźnionych periodyków z lat wcześniejszych.

8. ROBERTSON Patrick
Guinnessa księga filmu / Patrick Robertson; tł. [z ang.] Małgorzata Tyszowiecka. — Warszawa: Wydawn. Nauk. PWN, 1994. — 379 s., [16] s. tab. kolor.: il., faks., fot.

Ten światowy bestseller brytyjskiego wydawnictwa Guinness Publishing to fascynująca książka poświęcona kinu — jego historii i współczesności. Jest to nietypowa encyklopedia tematyczna wypełniona faktami, anegdotami, tabelami, zestawieniami, rekordami, osobliwościami, składającymi się w sumie na kompendium będące prawdziwą kopalnią wiedzy o filmie. To nie tylko encyklopedia, lecz również świetna książka „do czytania" adresowana do wszystkich miłośników kina.

Posługiwanie się pracą ułatwia dość przejrzysty układ (spis

treści), jak też dokładne indeksy: rzeczowy, nazwisk, tytułów filmów.

9. SILLAMY Norbert
Słownik psychologii / Norbert Sillamy; przeł. z fr. Krzysztof Jarosz. — Katowice: „Książnica", 1995. — 342 s.: il., fot., portr., rys. — (Słowniki Encyklopedyczne „Książnicy")

Kolejna publikacja z serii Słowniki Encyklopedyczne „Książnicy" zawiera ponad 1000 przystępnie opracowanych haseł poświęconych teorii i praktyce psychologii, wraz z najnowszymi osiągnięciami tej dziedziny. Oprócz haseł rzeczowych opracowano ponad 100 not biograficznych.

Jak wszystkie publikacje tej serii słownik adresowany jest to bardzo szerokiej publiczności czytelniczej od uczniów szkół średnich po studentów, nauczycieli, wychowawców i pracowników opieki społecznej. Polską wersję wzbogacono o hasła związane z krajowym systemem opieki nad dzieckiem.

10. SŁOWNIK historyków polskich / [koncepcja i oprac. red. Maria Prosińska Jackl; aut. biogramów Krzysztof Boczkowski i in.]. — Warszawa: „Wiedza Powszechna", cop. 1994. — 630 s.

Słownik zawiera biogramy osób zawodowo trudniących się historiografią (badaczy, dydaktyków i popularyzatorów), eseistów i publicystów uprawiających refleksję nad historią, historiozofów, polityków uzasadniających swą działalność argumentacją historyczną oraz pamiętnikarzy (do XVIII w.) — w sumie około 1600 biogramów. Pod względem chronologicznym obejmuje historiografię polską od czasów Galla Anonima do końca roku 1992 (uwzględniono jedynie osoby zmarłe).

Biogramy — zawierające podstawowe dane osobowe i dorobek naukowy uzupełniono (szczególnie w wypadku historyków bardziej zasłużonych) wybraną bibliografią przedmiotową.

Beata Florczuk

VI. KALENDARIUM ROCZNIC
(lipiec — grudzień 1995)

4 lipca
120. rocznica śmierci (1875) Hansa Christiana Andersena, pisarza duńskiego (ur. 2 IV 1805)

9 lipca
50. rocznica śmierci (1945) Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, poetki (ur. 24 XI 1891)

10 lipca
160. rocznica urodzin (1835) Henryka Wieniawskiego, skrzypka i kompozytora (zm. 31 III 1880)

16 lipca
50. rocznica (1945) pierwszej próby z bombą atomową na pustyni koło Los Alamos Nowy Meksyk (USA)

17 lipca
50. rocznica (1945) reaktywowania Instytutu Mazurskiego w Olsztynie

17 lipca
50. rocznica (1945) Konferencji Pokojowej w Poczdamie (trwała do 2 VIII 1945)

20 lipca
50. rocznica śmierci (1945) Paula A. Valery, francuskiego poety i eseisty (ur. 30 X 1871)

21 lipca
90. rocznica śmierci (1905) Stefana Okrzei, bojownika PPS, straconego na stokach Cytadeli Warszawskiej (ur. 3 IV 1886)

1 sierpnia
20. rocznica (1975) podpisania aktu końcowego KBWE w Helsinkach

6 sierpnia
50. rocznica (1945) zrzucenia bomby atomowej na Hiroszimę

9 sierpnia
80. rocznica śmierci (1915) Jerzego Żuławskiego, poety, dramaturga, prozaika (ur. 14 VIII 1874)

9 sierpnia
20. rocznica śmierci (1975) Dmitrija Szostakowicza, kompozytora radzieckiego (ur. 25 IX 1906)

10 sierpnia
100. rocznica urodzin (1895) Michała Zoszczenki, pisarza rosyjskiego, satyryka (zm. 22 VII 1958)

11 sierpnia
50. rocznica śmierci (1945) Stefana Jaracza, aktora (ur. 24 XII 1883)

12 sierpnia
40. rocznica śmierci (1955) Thomasa Manna, pisarza niemieckiego (ur. 6 VI 1875)

19 sierpnia
20. rocznica śmierci (1975) Konrada Swinarskiego, reżysera i scenografa (ur. 4 VII 1929)

27 sierpnia
30. rocznica śmierci (1965) Le Corbusiera, architekta francuskiego (ur. 6 X 1887)

29 sierpnia
80. rocznica urodzin (1915) Ingrid Bergman, szwedzkiej aktorki (zm. 29 VIII 1982)

2 września
50. rocznica (1945) podpisania przez Japonię na pokładzie okrętu „Missouri" aktu bezwarunkowej kapitulacji

4 września
30. rocznica śmierci (1965) Alberta Schweitzera, francuskiego lekarza, filozofa, muzykologa, misjonarza (ur. 14 I 1875)

5 września
80. rocznica śmierci (1915) Stanisława Witkiewicza, krytyka, pisarza, malarza (ur. 8 V 1851)

8 września
90. rocznica stracenia (1905) Marcina Kasprzaka, działacza SDKPiL (ur. 2 IX 1860)

8 września
50. rocznica (1945) podziału Korei wzdłuż 38. równoleżnika

11 września
10. rocznica śmierci (1985) Henryka Panasa, pisarza (ur. 4 I 1912)

16 września
170. rocznica śmierci (1825) Franciszka Karpińskiego, poety, dramatopisarza (ur. 4 X 1741)

18 września
90. rocznica urodzin (1905) Grety Garbo, aktorki amerykańskiej pochodzenia szwedzkiego (zm. 15 IV 1990)

21 września
150. rocznica śmierci (1845) Klementyny z Tańskich Hoffmanowej, prozaika, tłumacza, pedagoga, autorki książek dla dzieci (ur. 23 XI 1798)

26 września
50. rocznica śmierci (1945) Beli Bartoka, kompozytora węgierskiego (ur. 25 III 1881)

27 września

20. rocznica śmierci (1975) Kazimierza Moczarskiego, publicysty, dziennikarza (ur. 21 VII 1907)

28 września

100. rocznica śmierci (1895) Louisa Pasteura, francuskiego chemika, mikrobiologa, wynalazcy surowicy przeciw wściekliźnie (ur. 27 XII 1822)

29 września

40. rocznica śmierci (1955) Lucyny Krzemienieckiej, poetki, prozaika, autorki książek dla dzieci (ur. 11 V 1907)

30 września

40. rocznica śmierci (1955) Jamesa Deana, amerykańskiego aktora (ur. 8 II 1931)

2 października

30. rocznica śmierci (1965) Oskara Lange, ekonomisty polskiego (ur. 27 VII 1904)

19 października

250. rocznica śmierci (1745) Jonathana Swifta, pisarza angielskiego (ur. 30 XI 1667)

19 października

90. rocznica urodzin (1905) Hanny Mortkowicz-Olczakowej, poetki i autorki książek dla dzieci i młodzieży (zm. 3 I 1968)

24 października

200. rocznica (1795) trzeciego rozbioru Polski

31 października

50. rocznica śmierci (1945) Wincentego Witosa, polityka, działacza ruchu ludowego (ur. 21 I 1874)

Listopad

240. rocznica urodzin (1755) Stanisława Staszica, filozofa, działacza i pisarza religijnego (zm. 20 I 1826)

2 listopada

90. rocznica śmierci (1905) Seweryna Pieniężnego (starszego), drukarza, wydawcy, działacza społeczno-narodowego na Warmii (ur. 8 I 1864)

2 listopada

70. rocznica (1925) złożenia prochów Nieznanego Żołnierza w grobie na Placu Saskim

4 listopada

70. rocznica urodzin (1925) Aleksandry Śląskiej, aktorki (zm. 18 IX 1989)

5 listopada

40. rocznica śmierci (1955) Maurice'a Utrillo, francuskiego malarza i grafika (ur. 26 XII 1883)

10 listopada

130. rocznica urodzin (1865) Władysława Umińskiego, powieściopisarza, publicysty, działacza oświatowego, autora książek dla młodzieży (zm. 31 XII 1954)

15 listopada

100. rocznica urodzin (1895) Antoniego Słonimskiego, poety, publicysty (zm. 4 VII 1976)

16 listopada

50. rocznica (1945) utworzenia UNESCO — Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (uchwalenie Aktu Konstytucyjnego)

17 listopada

90. rocznica urodzin (1905) Adama Ważyka, poety, prozaika i eseisty (zm. 13 VIII 1982)

18 listopada

50. rocznica otwarcia (1945) olsztyńskiego Teatru im. Stefana Jaracza

18 listopada

30. rocznica (1965) wystosowania orędzia biskupów polskich do ich niemieckich braci w chrystusowym urzędzie pasterskim

20 listopada

70. rocznica śmierci (1925) Stefana Żeromskiego, pisarza (ur. 14 X 1864)

20 listopada

50. rocznica (1945) procesu nazistowskich zbrodniarzy wojennych przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze (do 1 X 1946)

22 listopada

90. rocznica urodzin (1905) Jana Lubomirskiego, działacza kulturalno-oświatowego, zbieracza folkloru Warmii i Mazur

24 listopada

120. rocznica urodzin (1875) Xawerego Dunikowskiego, rzeźbiarza, malarza (zm. 26 I 1964)

25 listopada

50. rocznica (1945) otwarcia Muzeum Mazurskiego w Olsztynie

26 listopada

140. rocznica śmierci (1855) Adama Mickiewicza, poety (ur. 24 XII 1798)

27 listopada

150. rocznica urodzin (1845) Walerego Przyborowskiego, powieściopisarza, publicysty, autora książek historycznych dla młodzieży (zm. 13 III 1913)

27 listopada

120. rocznica urodzin (1875) Władysława Orkana, pisarza (zm. 14 V 1930)

27 listopada
100. rocznica śmierci (1895) Aleksandra Dumasa (syna), pisarza francuskiego (ur. 28 VII 1824)

27 listopada
10. rocznica śmierci (1985) Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego, poety i prozaika (ur. 14 III 1907)

30 listopada
160. rocznica urodzin (1835) Marka Twaina, pisarza amerykańskiego (ur. 21 IV 1910)

5 grudnia
70. rocznica śmierci (1925) Władysława Reymonta, pisarza (ur. 7 V 1867)

9 grudnia
10. rocznica śmierci (1985) Ireneusza Iredyńskiego, pisarza (ur. 4 VI 1939)

17 grudnia
50. rocznica śmierci (1945) Henryka Kuny, rzeźbiarza (ur. 16 XI 1885)

19 grudnia
80. rocznica urodzin (1915) Edith Piaf, francuskiej piosenkarki (zm. 11 X 1963)

28 grudnia
70. rocznica śmierci (1925) Siergieja A. Jesienina, poety rosyjskiego (ur. 3 X 1895)

30 grudnia
130. rocznica urodzin (1865) Rudyarda Kiplinga, powieściopisarza, nowelisty, poety (zm. 18 I 1936)

31 grudnia
90. rocznica urodzin (1905) Tadeusza Brezy, powieściopisarza i nowelisty (zm. 19 V 1970)

VII. KALENDARIUM WYDARZEŃ Z ŻYCIA BIBLIOTEK PUBLICZNYCH (II półrocze 1994 r.)

LIPIEC

W **Bartołtach Wielkich** (gm. Barczewo) otwarto nową filię biblioteczną. Nowa placówka zajmuje trzy pomieszczenia o powierzchni 60 m^2.

SIERPIEŃ

12.08. — 35-lecie pracy obchodził dyrektor WBP **Roman Ławrynowicz.** Gratulujemy i życzymy dalszych sukcesów w pracy.

WRZESIEŃ

9—10.09. — Oddział SBP w Szczytnie zorganizował przy pomocy prof. Zbigniewa Żmigrodzkiego (Uniwersytet Śląski) wycieczkę do Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Częstochowie oraz do Biblioteki Paulińskiej w klasztorze na Jasnej Górze. Bibliotekarze olsztyńscy (Olsztyńskie Towarzystwo Czytelnicze) odbyli 10.09. krótką turystyczną wyprawę szlakiem **Ernsta Wiecherta** (Piersławek i okolice). Dodatkową atrakcją były odwiedziny u p. Walentyny Dermackiej w Pieckach.

15—16.09. — kierownik działu Informacyjno-Bibliograficznego **Bożena Wasilewska** i kierownik Działu Zbiorów Specjalnych **Magdalena Strzyż** uczestniczyły w **konferencji poświęconej bibliografii regionalnej** zorganizowanej w **Puławach** przez WBP w Lublinie, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Narodową. Bożena Wasilewska wygłosiła komunikat pt. „Zastosowanie mikrokomputerów w opracowaniu bibliografii regionalnej w WBP w Olsztynie". Na konferencji powołano również przy SBP zespół ds. koordynacji prac nad bibliografiami regionalnymi, w skład którego weszła Bożena Wasilewska.

17—19.09. — dyrektor WBP **Roman Ławrynowicz** oraz kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego **Wiesława Borkowska-Nichthauser** uczestniczyli w **Ogólnopolskiej konferencji kierowników działów instrukcyjno-metodycznych** w Kielcach.

W dniach 26—29.09 Centrum Kształcenia Ustawicznego Bibliotekarzy w Warszawie zorganizowało **Kurs Ochrony i Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych.** Z WBP kurs ukończyły **Celina Sienkiewicz, Teresa Boguszewicz** oraz **Elżbieta Grudzień.**

28.09. — Dział Instrukcyjno-Metodyczny WBP zorganizował **szkolenie dla kierowników bibliotek i oddziałów dla dzieci i młodzieży oraz placówek publiczno-szkolnych.** Główne punkty programu to:

— Analiza ankiet dotyczących działalności bibliotek publiczno-szkolnych; (W. Borkowska-Nichthauser);
— Charakterystyka psychologiczna dzieci wieku młodszoszkolnego (dr J. Wróblewski);
— Przegląd nowości wydawniczych z literatury dziecięcej i młodzieżowej (W. Olszewska);
— Giełda pomocy metodycznych do pracy z dziećmi i młodzieżą. Pomoce zgłoszone do konkursu oceniała komisja w składzie: Zdzisława Kosmowska, Krystyna Litwin, Małgorzata Ramutkowska. Najlepsze prace przedstawiły następujące biblioteki:
— MBP w Morągu — scenariusz imprezy pt. „Podróże w literaturze — szlakiem Kornela Makuszyńskiego" (I miejsce);
— MGBP w Nidzicy — scenariusz imprezy „Turniej Aktywów Czytelniczych" (II miejsce);
— Gminna Biblioteka Publiczno-Szkolna w Świątkach — scenariusz imprezy „O Warmio moja miła".

Ponadto wyróżniono 4 prace przedstawione przez: MGBP w Dobrym Mieście, Bibliotekę nr 5 MDK w Olsztynie, Oddział Literatury Zagranicznej WBP oraz MBP w Szczytnie.

PAŹDZIERNIK

6—7.10. — **Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Olsztynie** obchodził 20-lecie swojego istnienia. Z tej okazji odbyła się sesja naukowa.

Życzymy dalszych osiągnięć w kształceniu fachowej kadry bibliotekarskiej województwa olsztyńskiego.

W dniach 6—7.10. na zaproszenie WBP przebywała w naszym województwie znana pisarka **Krystyna Nepomucka.** Spotkania z czytelnikami odbyły się w MBP w Ostródzie, w Biskupcu oraz w Bibliotece nr 7 MDK w Olsztynie i z członkami Polskiego Towarzystwa Czytelniczego w WBP.

Centrum Ustawicznego Szkolenia Bibliotekarzy w Warszawie zorganizowało **kurs „Tworzenie i obsługa baz danych w systemie MAK".** Z WBP w kursie uczestniczyły **Elżbieta Maruszczak** z Działu Informacyjno-Bibliograficznego (10—14.10) oraz **Małgorzata Ramutkowska** z Działu Instrukcyjno-Metodycznego (24—28.10).

W dniach 19—21.10. w Szczecinie z inicjatywy Biblioteki Narodowej, Książnicy Pomorskiej w Szczecinie oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich odbyło się **II Międzynarodowe Sympozjum Bibliotekarzy** na temat: **„Biblioteka ośrodkiem informacji biznesowej".** W sympozjum udział wzięła kierownik Działu Zbiorów Specjalnych **Magdalena Strzyż.**

Ośrodek Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej oraz Fundacja Literatury „Łatwej w Czytaniu" w Toruniu zorganizowały w dniach 24—25.10 Międzynarodowe Seminarium **„Prawo do czytania. Człowiek niepełnosprawny w bibliotece. Alternatywne materiały czytelnicze".** W seminarium uczestniczyła **Joanna Burska** (Dział Instrukcyjno-Metodyczny).

26.10. — na emeryturę odeszła długoletnia pracownica Filii w Słoneczniku (gm. Morąg) **Urszula Wojtyniak.** Życzymy wszelkiej pomyślności i dużo zdrowia.

W dniu 28.10. Oddział Literatury Zagranicznej WBP gościł znanego olsztyńskiego poetę i krytyka **Kazimierza Brakonieckiego.** Spotkanie odbyło się z okazji akcji „Czas książki '94" organizowanej przez Centrum Francusko-Polskie wspólnie z WBP. Zgromadzona młodzież wysłuchała refleksji K. Brakonieckiego na temat jego fascynacji literaturą francuską.

LISTOPAD

3.11. w Olsztynie przebywała **Elżbieta Duńska-Krzesińska** — „Złota Ela" — znana lekkoatletka, mistrzyni olimpijska w skoku w dal (Melbourne 1956). Jej wizyta związana była z promocją książki „Zamiatanie warkoczem". Na zaproszenie Polskiego Towarzystwa Czytelniczego spotkała się z jego członkami w Oddziale Literatury Zagranicznej WBP.

8.11. — w ramach wymiany doświadczeń w WBP przebywały pracownice Działu Instrukcyjno-Metodycznego z WBP w Łomży. Miały okazję zwiedzić agendy WBP oraz spotkać się z dyrekcją i kadrą Działu Instrukcyjno-Metodycznego WBP.

9—11.11. — w Martin-Opitz-Bibliothek w Herne (Niemcy) przebywały: **Magdalena Strzyż** (WBP) oraz **Barbara Dac** (Wydział Spraw Społecznych, Turystyki i Sportu UW). W imieniu wojewody olsztyńskiego WBP przekazała Martin-Opitz-Bibliothek 1000 wol. z zakresu powojennej literatury pięknej i popularnonaukowej. W zamian olsztyńska biblioteka ma otrzymać książki w języku niemieckim, które uzupełnią jej zbiory obcojęzyczne.

W dniach 14—15.11. Ministerstwo Kultury i Sztuki, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz WBP w Gdańsku zorganizowały **ogólnopolskie seminarium dla instruktorów ds. czytelnictwa chorych i niepełnosprawnych.** Głównie poruszano tematykę związaną z niepełnosprawnymi czytelniczo dziećmi. Z WBP w Olsztynie udział w seminarium wzięła **Joanna Burska** (Dział Instrukcyjno-Metodyczny).

16.11. odbyło się zorganizowane przez Dział I—M **szkolenie dla pracowników wypożyczalni i czytelni** bibliotek miejskich i miejsko-gminnych. Główne punkty programu to: „Próba nowej refleksji o czytaniu" — dr Zbigniew Chojnowski oraz „Zasady poprawnej komunikacji interpersonalnej" — Jolanta Serewis (psycholog).

Dyrektorzy i kierownicy bibliotek miejskich i miejsko-gminnych, którzy spotkali się w WBP 23.11. również mieli okazję wysłuchać

interesujących refleksji Jolanty Serewis na temat zasad poprawnej komunikacji.

25–26.11. — WBP im. Emanuela Smołki w Opolu zorganizowała sesję na temat **„Księgozbiory obcojęzyczne. Działalność bibliotek publicznych na rzecz mniejszości narodowych"**. Na sesji komunikat na temat funkcjonowania księgozbioru obcojęzycznego na terenie działalności WBP w Olsztynie przedstawiła kierownik Oddziału Literatury Zagranicznej **Renata Pietrulewicz.**

GRUDZIEŃ

„HEURISKO — przyjazne dla użytkownika wyszukiwanie w bazach danych Micro CDS/ISIS" — pod takim hasłem jednodniowe szkolenie (9.12.) zorganizował Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie. Z WBP uczestniczyła w szkoleniu **Elżbieta Maruszczak** z Działu Informacyjno-Bibliograficznego.

14.12. — odbyła się **sesja poświęcona twórczości Hansa Hellmuta Kirsta** zorganizowana przez Olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Czytelniczego oraz WBP. Referaty na sesji wygłosili:
- dr Karol Czejarek — „Żyć z Kirstem"
- dr Jan Chłosta — „Powieści mazurskie Hansa Hellmuta Kirsta" (publikacja w numerze)
- Tadeusz Ostojski — „Moje widzenie Kirsta"

21.12. — Wojewoda olsztyński Janusz Lorenz w Sali Kromerowskiej olsztyńskiego Zamku wręczył nagrody dla bibliotek i bibliotekarzy samorządowych województwa olsztyńskiego. Wyróżnieni zostali: **MGBP w Nidzicy** oraz indywidualnie: **Elżbieta Rzepka** (dyrektor MBP w Morągu), **Barbara Wawrykiewicz** (dyrektor MBP w Biskupcu), **Józefa Morgiewicz** (kierownik GBP w Świątkach), **Barbara Bielska** (dyrektor MGBP w Reszlu), **Alicja Grzelkowska** (dyrektor MBP w Mrągowie), **Krystyna Siebieszuk** (dyrektor MBP w Górowie Iławeckim), **Bożena Dobrzeniecka** (kierownik GBP w Miłomłynie), **Anna Bartosiak** (dyrektor MGBP w Nidzicy), **Wiesław Niesiobędzki** (dyrektor MBP w Iławie), **Janina Rzędkowska** (kierownik Biblioteki nr 7 MOK w Olsztynie).

oprac. *Joanna Burska*